

Lamed

List za radoznale
Izabrao i priredio Ivan L Ninić

Godina 17

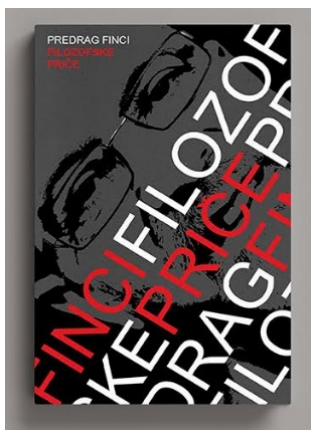
Broj 6

Jun 2024.

Predrag Finci

O obućaru Koči i o onome što sam mu rekao

Odlomak iz knjige *Filozofske priče*,
Buybook, Sarajevo/Zagreb,
2024.

Dolazio sam kod njega kao dječak, po očve cipele, ponekad i po nanule, poslije sam mu i svoje cipele nosio, izgledale bi kao nove kada bi ih on prelakirao. Uvijek je bio u radnji, na drugom ga mjestu nisam mogao ni zamisliti. Radnja je bila odmah ispod njegova stana, uska, malena, pa sam stajao dok mi on ne umota u novine popravljene cipele ili nove nanule, koje je pravio posebno za mog oca, malo više lakirane, s gumenim dodatcima. Kočo žurio nije. Tiho čekićem kuckao. Jedva primjetno živio. Govorio: „Mani srkleta.” Mislio: što mi pripada samo će doći, što ne dođe neće. Nije se ničemu previše nadao, ništa očekivao. Na licu mu uvijek bila sjena, ona mu i pogled zatamnila. Bio je iz velike porodice, jedino njegova pokojna i on preživjeli rat. Tako mi je otac rekao. Kočo o tome nije govorio. Samo bi ponekad uzdahnuo. Iza njega ostala smrt i život koji je bio pred njim više nikakvih nepoznanica, svejedno mu hoće li biti ovo ili ono, on će opet praviti cipele, živjeti od svoje

crkavice. S kćerju, jedinicom, „otkad je za onog pošla“, nije godinama govorio. Ona jednog dana došla, on je saslušao, za kolače i sok rekao da ih spusti na stol, ima posla, neka dođe drugi put. Ni sa susjedima nije mnogo, neke koje je znao „od prije rata“ nije više pozdravljao. Dok je radio, slušao je muziku, Nadu, Zaima, narodnu, kada bi u puni sat bile vijesti ugasio bi ili potpuno utišao radio. U radnju bi mu ponekad ponetko ušao, kahvu mu prekinuo, ali se ni tada nije ljutio, nego bi rekao: „Ostavi pored vrata, navrati iza nedjelje, najbolje u petak.“ Radio je još koliko je mogao, dan mu više nije izmicao u trci, „ako ti je hitno, ne mogu, vidiš koliko je tu toga“. Svoj je sumrak čekao spokojno. Primao je malo narudžbi, uglavnom „stare mušterije“, u petak bi radnju zatvorio rano, prije dva, zaključao vrata, ako bi neko pokucao on bi odmahnuo rukom: „Ne može, zatvoreno“, što je zaradio ostavio bi na stranu, skupljao da jednom ode u „svetu zemlju“, malo i u rakiju uložio, popio jednu, rijetko dvije, gledao prolaznike, tiho pjevušio, nešto svoje mrmljao, onda bi spustio roletu, pogasio svjetla, pa na spavanje. Ni sutra, nikad se nije žalio. Tako je živio: tiho, neprimjetno. Za sebe. Jednog dana, dok mi je mijenjao potplate na starim cipelama, ja mu, tada student filozofije, rekoh da je često cinik, i radnja mu na bačvu nalikuje, a narav mu stoička, on u mene, kao i prije, bez nekog zanimanja pogledao, dok sam izlazio promrmljao nešto kao „doviđenja“ ili mi je možda nešto opsovao, nisam siguran. Kada sam jednom poslije opet, s ocem, u njegovu radnju došao, nije me ni pozdravio.

Predrag Finci

Ima li istina bilo kakvu budućnost?

Neki od nas koji su čitali mnogo knjiga od rane mladosti, računali su s tim da će jednoga dana naleteti na knjigu *par excellence*, apsolutnu knjigu, knjigu koja će ih apsolutno prosvetliti, doneti im i pokazati *Apsolutnu* istinu. Međutim, dolazimo do zaključka da, iako ima toliko izvrsnih, zanimljivih i mudrih knjiga, knjiga *Apsoluta* ne postoji, jednostavno ne postoji. I onaj koji gaji takvu iluziju po svoj prilici ne sumnja da će ga njegov priručnik hemije ili geometrije, pa čak i istorije napajati nekakvom istinom, međutim, kada veruje u apsolutnu knjigu koja će ga uvesti u *Istinu*, ima u vidu nekakav drugačiji smisao te reči. Da li pobornici religijske vere, koji nikada nisu spoznali sumnju, ne samo što znaju da takva knjiga postoji već i gde se nalazi: To je zapravo tekst koji je izdiktirao Gospod Bog – na primer *Biblija* ili *Koran*; svete knjige istočnjačkih religija, premda su od strane svojih pristalica poštovane, ipak nemaju tako nepobitan autoritet; izvor su velike mudrosti, ali ne i zapis Božijih reči. Poštovaoci „fundamentalističke“ interpretacije imaju, međutim, u rukama nešto što se može nazvati *Apsolutna istina*. Premda se ne radi o *Apsolutnoj istini* u smislu da treba da sadrži sve, beskonačne istinite iskaze. Zbog toga izraz *Apsolutna istina* nije na mestu. Jer, šta ona ipak znači?

Poznate su nam najrazličitije komplikacije nastale iz „korespondencijskog“ pojma istine, istine kao harmonije misli (suda, uverenja, ideje) sa stvarnošću, i neke od tih komplikacija koje se protežu od Platona do Tarskog¹, mogu i dalje da zaokupljaju umove: da li se *adaequatio* odnosi na iskaze ili smislove i kakve su posledice tog razlikovanja? U kom značenju se može prihvatiti Aristotelov sud da su stvari „uzrok“ istinitosti iskaza? Ako treba da postoji „harmonija sa stvarnošću“, da li se može postići sklad s pitanjem kako shvatati „stvarnost“? Da li postoji i u čemu se sastoji sličnost odnosa koji postoje među raznim elementima činjenice i raznih delova iskaza o toj činjenici? Kako izbeći paradoks lažljivca i drugih paradoksa samoodnošenja (teorija tipova, pojam metafizike)? I šta bi se dogodilo ako bismo se složili sa tom ili nekom drugom verzijom ontološkog pojma istine (na primer Hajdegerovim ili Tome Akvinskog) ili sa prenošenjem predikata istinit“ i „neistinit“ na drugi način, na primer percepcije ili ideje? A ako prihvatimo definiciju „iskaza ‘Jovan ima 30 godina’, da je istinit samo onda kada Jovan ima 30 godina“, može li nas zadovoljiti (osim matematike) bez poznavanja kri-

terijuma, na osnovu kojih znamo šta je istinit iskaz, a šta nije, i kako biti siguran da li je iskaz istinit.

Takođe nam je dopušteno da kažemo da i pored svih drugih komplikacija koje obimna literatura razmatra teorija „korespondencije“, razmatra i pravilo „harmonije sa stvarnošću“ ili dobro cilja u običnu, potpuno nefilozofsku i prema logičkim sporovima ravnodušnu, svakodnevnu intuiciju i u svakodnevni, filozofski neutvrđen smisao reči „istina“ i „istinit“. Jer, naizgled, radi se o svakom razumljivom, ko našim (bilo kojim) jezikom vlada: „Mihajlo je rekao istinu da pada kiša, odnosno rekao je onako kako stvari stoje; Josif je lagao kada je rekao da uopšte nije krao, jer je krao“. Često postoje sumnje u ono što je „istinito“ ili u kom smislu je nešto istinito.

Zbog toga se čini da ovo objavljivanje ne zadovoljava filozofe. Svaki put pokušavaju da nas ubede da kada se nerefleksivno, po navici, služimo s atributima „istinit“, „neistinit“, da mislimo na nešto drugo nego što to jeste; ne radi se o tome da li je „stvarno“ u svetu ovakvo ili onakvo ili se neka činjenica događa nezavisno od toga da li nam je poznata ili nije, već nešto sasvim drugo.

Jedan od načina razjašnjenja o čemu se stvarno radi kada kažemo „kiša pada“ ili „zemlja je okrugla (manje više)“ – jeste koherentna teorija istine. To stvara još zabrinjavajućije komplikacije nego načelo harmonije sa stvarnošću. Radi se o tome da je celokupno naše znanje koherentan, unutrašnje povezan sistem i da su pojedini delovi znanja, pojedini iskazi ili smislovi prihvatljivi, jer se uklapaju u celinu. Ne postoji sasvim neposredovana percepcija činjenica, nezavisna od bilo koje pretpostavke; reči kojima izražavamo svoje znanje su razumljive, jer su delovi velikog sistema, u kome se svaki element ne odnosi samo na celinu već i na to kako celina nastaje. Ništa nije istinito (a ni neistinito) bez tog odnosa, mada je istina u pravom smislu, bez restrikcija samo sistem kao celina; taj sistem nije običan skup iskaza, od kojih je svaki ponaosob istinit i na taj način sistemu pridaje istinitost; već naprotiv, ti iskazi su istiniti – ali delimično istiniti – jer su sastavni delovi sistema. Zbog toga, bez dodatnih premisa se ne zna kako ocenjivati istinitost različitih sistema; uostalom znamo da na osnovu određenog sistema koji, na primer, sadrži određena religijska i metafizička verovanja neki iskazi jesu ili mogu biti istiniti, iako se ne uklapaju u drugi sistem. Recimo nekom kažem: „Juče me je moj *Anđeo čuvar* spasao od smrti“; ako moj sagovornik živi duhovno u sistemu u kome ne postoji biće kao *Anđeo čuvar*, mora odbaciti moj iskaz, iako je u mom sistemu dobar; međutim, on i ja možemo smatrati istinitim iskaz „pada kiša“, s obzirom da se taj iskaz može nalaziti u različitim, međusobno nepoklapajućim sistemima, zbog toga da li možemo reći da ima smisao u oba i da je kroz odnos prema stvarnosti istinit? Vidimo u tome teškoću – jednu od brojnih – teorije koherencije. Takođe je kritikovana zamisao da su

pojedini iskazi samo delimično istiniti, a da *Istinu* sadrži samo sistem bez ograničenja (ako je delimično istinita ili delimično neistinita?). Sugestija, na osnovu koje je teorija koherencije dobra za aksiomatske deduktivne sisteme (iako ti sistemi mogu biti različiti i međusobno nepodudarni), čini se nezanimljivom; matematičar zna pravila ponašanja u svojoj nauci, tako da teorija koherencije ne obogaćuje njegovo umeće.

Koherencija se može poimati kao kriterijum istinitosti ili kao definicija istine. Ako je to samo kriterijum onda nam nije potreban odnos prema bilo kojoj stvarnosti nezavisnoj od naših proverljivih operacija. Istina u tradicionalnom smislu je tada suvišna, ostaju nam proveravani iskazi, zahvaljujući kojima saznajemo koji su od njih neprihvatljivi.

Poslednja situacija postoji i u pragmatičnoj teoriji istine, podjednako u njenoj umerenoj i radikalnoj varijanti. U obema varijantama *Istina* je u Aristotelovom smislu nepotrebna i neodrživa. Umerena varijanta kaže da su pitanja smisljena, ako su moguće praktične operacije koje će je razrešiti; razrešenje se može nazvati istinom, mada to ne pretpostavlja da postoji istinitost sama po sebi, nezavisno od naših operacija proveravanja, niti istina čije prihvatanje ili odbacivanje ne izaziva nikakve empirijske posledice; pitanje o brzini zvuka je smisljeno, jer imamo instrumente na osnovu kojih možemo odgovoriti i saznati kakve su praktične posledice takvog ili drugačijeg odgovora; pa ipak, nije smisljeno pitanje da li postoji ideja *Dobra* koja prethodi svim pojedinačnim dobrima, niti kakav je odnos između *Svetog duha* i *Sina božijeg* u okviru *Svete Trojice*. Pragmatizam u tom značenju zapravo je ponavljanje tradicionalne anti-metafizičke doktrine empirizma i pojma stvarnosti nezavisne od saznanja, kojima nisu potrebna ili ih kategorički odbacuje, jer su razmatranja te teme gubljenje vremena. Verbalno je pitanje da li ćemo očekivane i empirijske potvrde zaključaka naših intervencija nazvati istinom. Radikalna varijanta pragmatizma se ne zaustavlja na pitanju uspešnosti naših opcija već teži zasnivanju kriterijuma korisnosti verovanja. Istinito u tom dvoličnom smislu jeste ono što je korisno; da je nešto korisno u određenom momentu, a štetno u drugom ili korisno za mene, a štetno za nekog drugog – tu doslednost smemo prihvatiti, premda je u tradicionalnoj upotrebi reči ta *istina* relativizacija apsurdna. Jedna od posledica te verzije pragmatizma upravo uništava pragmatizam u umerenoj verziji, jer je sigurno da su razna religijska i metafizička verovanja korisna u smislu kada pogoduju životu, odnosno istinita u tom neobičnom značenju. U suštini dopušteno mi je da verujem da me štiti sam *Andeo čuvar*, iako za to ne postoje nikakvi empirijski dokazi koji bi bili validni čak u istraživanjima fizičara. U obema verzijama pragmatizma ideja stvarnosti koja ne zavisi od naših metoda proveravanja ne može opstati; takva ideja

ne dodaje ništa našoj orijentaciji u svetu, život ne čini boljim, ni prijatnijim, a ni pravednijim; te se ništa neće promeniti ako je odbacimo.

Sve te stvari su banalne, ne izlaze iz okvira rečničke informacije. Međutim, dopušteno nam je da se i dalje, ako smo uvereni, suprotstavljamo pitanju: „Zbog čega nam je potreban pojam istine kao harmonije sa stvarnošću (a ne harmonije s kriterijumima)?“, nije ni banalno ni beznačajno. U suštini možemo tvrditi da je i u empirijskim naukama i u svakodnevnom životu istina u tom smislu suvišna, da su sasvim dovoljna pragmatična pitanja, zahvaljujući kojima znamo šta smemo, a šta ne smemo da prihvatimo. Pojam stvarnosti uopšte nije jasan; ne znamo na osnovu kojih kriterijuma treba da prepoznamo šta jeste, a šta nije stvarno. Celokupno znanje koje nam pruži saznanje – naučno ili svakodnevno – može se gomilati i upotrebiti za predviđanje rezultata naših delovanja i tehničkih intervencija bez potrebe za razmatranjem metafizičkih zagonetki koje se odnose na stvarnost samu po sebi, nezavisno od tih postupaka i opservacija. Potrebno nam je znanje sa kojim možemo nešto da uradimo da tako kažemo; metafizika nije takvo znanje, niti je za praktičnu upotrebu. Takve pohvale pragmatične filozofije su i dalje popularne, možda čak i popularnije nego nekada. Ričard Rortij² je njihov najpoznatiji propagator.

Smemo da tvrdimo da citirano pitanje: „Zbog čega nam je potreban pojam istine kao harmonije sa stvarnošću?“, zahteva važno razlikovanje. U suštini razuman čovek, ali koji ne živi od predavanja filozofije, zna o čemu se radi, kada čuje sledeće iskaze: „pada kiša“, „Polifem je kiklop“, „kukuta je otrov“, „voda je jedinjenje vodonika i kiseonika“; ovi iskazi govore šta je istinito u svetu, mada ne treba gubiti iz vida da na jedan način postoji Polifem, a na drugi kukuta. Isti čovek u početku može da ne shvati do čega je misliocu stalo, kada mu kaže da stvarnost sama po sebi ne postoji i da se pomenuti iskazi mogu smatrati istinitim (osim onog o Polifemu), ali ne u smislu da u reči rekonstruišu činjenice koje se događaju u svetu koji ne zavisi od ljudi, već u drugom smislu: ili u tome da nam je dopušteno da preduzimamo praktične radnje koje pretpostavljaju te činjenice i da te radnje imaju šansu da budu uspešne (na primer, dati nekom, koga želimo da usmrtimo, kukutu ili dati kišobran); ili da su u ove činjenice uključene različite jezičke konvencije i različiti ljudski, vrsni načini reagovanja na svet; da ti načini reagovanja ispoljavaju određene zakonitosti, na koje se možemo oslanjati, uopšte ne pretpostavljajući da su to zakonitosti samog bića, o kome ništa ne znamo.

Dakle, tom trezvenom čoveku (koji se, ponavljam, ne bavi predavanjem filozofije) sve to se može objasniti, a da ga to ni u kom slučaju ne dovede u stanje depresije, u histerično neslaganje ili duševno rastrojstvo. Smem da mu odgovorim: Možda je tako kako kažeš, a možda i nije, međutim

– ako stvar dobro shvatam – to ništa ne menja u mom odnosu prema svetu, u mojim praktičnim naporima, u mom mišljenju. Moguće je da iskazi: „kiša pada“, „voda je jedinjenje vodonika i kiseonika“ – pretpostavljaju naše ljudske forme percepcije i jezičke konvencije, jer su možda „kiša“ i „vodonik“ artefakti koje smo mi iz praktičnih razloga stvorili, a s obzirom da sve ostaje po starom, ta stvar me uopšte ne pogađa.

Međutim, postoji i druga klasa sudova, u kojoj ne možemo očekivati takvu ravnodušnost. Naime, to su sudovi koji treba da nam pružaju globalnu sliku sveta u religijskom i metafizičkom značenju. Pitanja iz te oblasti nisu ni ekstravagancija ni intelektualna zabava umova koji prebivaju u mašti, već spadaju u koristoljublje čoveka, Razumne životinje kao takve, a odgovori na njih su hrana za ljude koji nisu čuli za reč „metafizika“. Razumna životinja kao takva želi stvarno da zna odakle je u svetu: da li samo zahvaljujući zauzetosti roditelja razmnožavanjem ili možda na osnovu providenja i planova viših tajanstvenih sila; da li je svet u kome živi upravljani nekom mudrom rukom, ima postavljen (zadat) cilj, teži nečemu dobrom ili je besmisleno, slučajno kretanje materijalnih čestica, kojima nije stalo ni do čega, koje ničemu ne teže; da li sve patnje i naponi te *Razumne životinje* nemaju nikakvog smisla već su jednostavno besciljan rezultat kretanja tih materijalnih čestica, da posle tih patnji i napora ne ostaje ništa, već sve nestaje u provaliji vremena ili nešto od njih ostaje večno, jer su njegovi kvaliteti zlo ili dobro koje ljudi sami izmišljaju ugodnosti radi ili iz vlastitih interesa, ili su i one deo realnog sveta.

To su pitanja *Razumne životinje* u vezi sa smislom. *Razumna životinja* – kada postavlja takva pitanja – želi da zna kakva je *Istina* u tradicionalnom značenju istine, želi da zna da li je to na ovaj ili na onaj način, a ne da li je taj ili neki drugi odgovor u skladu ili u neskladu sa pravilima koherencije, dobra ili nedobra u pragmatičnom smislu, odnosno korisna ili nekorisna, da je upotrebljiva ili neupotrebljiva za predviđanja, sposobna ili nesposobna za neke praktične intervencije. Razumna životinja misli na *Istinu* koja se zove istina, na *Istinu* bez ograničenja; želi da zna kako jeste, da li jeste onako kako govore pomenuti iskazi, *ita est ut significant*, i da li su ta pitanja dobro postavljena.

Razumna životinja, dakle, ne želi da koristi bilo koju definiciju istine koju joj filozofi sugerišu; želi da zna kakva je ona.

Možemo li da računamo s tim da će *Razumna životinja* na kraju prestati da postavlja takva pitanja, jer će shvatiti da ničemu ne služe, da na njih ne postoje odgovori koji odgovaraju zahtevima fizike i hemije, da su besmislena i nepotrebna (s obzirom da pitanje nema mogućnost da odgovori zahtevima fizike i hemije, jer je lišeno smisla)?

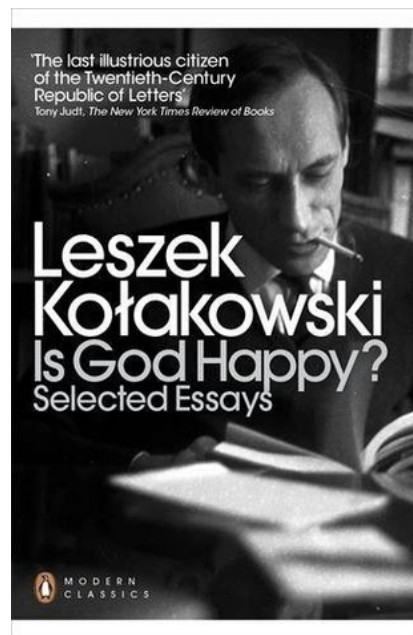
Međutim, ne može se računati s prestankom tih pitanja u umu *Razumne životinje*. Ona će ta pitanja

uporno postavljati, uopšte ne postavljajući dodatna pitanja: da li odgovor, ma kakav bio, ispunjava uslove koherencije? Da li je odgovor, ma kakav bio, pragmatički opravdan? Da li je koristan? Ne, ona želi da zna kako je stvarno, odnosno kakva je *Istina*. S obzirom da je neverovatno da *Razumna životinja* zanemari ta pitanja, neverovatno je da pitanje *Istine* u tradicionalnom značenju, kojim se neškolan zdrav razum služi, istine kao harmonije sa stvarnošću, skoro odumre. To je kulturno, a ne epistemološko pitanje. Ako bismo se nekada našli u kulturi gde je zabranjeno postavljati takva pitanja, gde se ljudi šalju u zatvore ili im se seku glave zbog pitanja koja postavljaju, to bi bila kulturna mutacija, čije se posledice ne mogu predvideti, osim pretpostavke da bi s obzirom na to *Razumna životinja* ponovo postala *Nerazumna životinja*. S obzirom da nema razloga da iznosimo takva proročanstva, bolje je i razumnije da prihvatimo da *Istina* i dalje ima budućnost.

¹Alfred Tarski (1902-1983), poljski filozof, logičar i semantičar, koji se posebno bavio pojmom istinitosti, mnogi njegovi radovi iz područja meta-matematike i semantike izvršili su uticaj na Rudolfa Karnapa. Prim. prev.

²Richard Rorty (1931-2007), američki filozof, profesor Prinstonskog univerziteta, bavio se istorijom filozofije i savremenom analitičkom filozofijom, uporednom književnošću, zalagao se za „američki pragmatizam“ na osnovu koga su naučne i filozofske metode samo skup potencijalnih „rečnika“. Prim. prev.

S poljskog prevela Biserka Rajčić

Mihael Kalvo

Izraelsko-palestinsko „rešenje sa dve države“

Baš u vreme Uskrsa, Martin Indik (Indyk), dva puta ambasador SAD u Izraelu, u časopisu *Foreign Affairs* (Spoljni poslovi) predložio je još jedno uskrsnuće:

„Navodno mrtvo rešenje sa dve države... koje su u život vratili predsednik Amerike Džo Bajden i njegovi najviši bezbednosni funkcioneri... jedini je način da se dođe do trajnog mira između Izraelaca, Palestinaca i arapskih zemalja na Srednjem istoku.“

"I kako nezamisliv rat može da donese jedini zamisliv mir".

Zanimljivo je da, isto kao i predsednik Džo Bajden i njegovi vrhunski bezbednosni stručnjaci, ambasador ignoriše suštinsku činjenicu: radikalni islam ne toleriše postojanje suverenog neislamskog entiteta (kao što je Izrael), na teritoriji koju su jednom već bili osvojili muslimani (*dar al-islam*, „boravište islama“). Kao što je većina Palestinaca već jasno iskazala, tu nema mesta za izraelsku državu.

Palestinski islamisti i Islamska republika Iran duboko su u džihadističkom-vojnom-teritorijalnom-diplomatskom sukobu sa Jevrejima Izraela, koliko god da to Zapad odbija da vidi.

Oni se bore protiv Jevreja da bi dokazali da „božansko obećanje“ dato Jevrejima u *Kuranu*, još nije rođeno i da Jevreji treba da odu iz Izraela i da se vrate tamo odakle su došli.

„Uđi, o narode moj! U svetu zemlju koju ti je Bog opredijelio; nemojte se natrag okretati, da ne biste otišli u vašu pogibiju.“ (*Kuran* 5:21, prevod Mića Ljubibratić)

„Mi smo slabijem dali u nasljedstvo istočne i zapadne strane zemlje, na koje smo izlili svoj blagoslov. Velikolepna obećanja tvogega Gospoda djeci Izrailjevoj ispunila su se, zato što su oni bili postojani. Mi smo razrušili gradove i zgrade Faraonove i njegovog naroda.“ (*Kuran* 7:137)

„Zatijem mi rekosmo djeci Izrailjevoj; stanujte na toj zemlji i kad dođe rok budućega života, mi ćemo vas sve ujedno skupiti.“ (*Kuran* 17:104)

„Teritorije u zamenu za mir“ i milijarde dolara neće promeniti islam.

Borba protiv Jevreja počinje stihovima kao što su: „Ratujte sa onijema koji ne vjeruju u Boga ni u posljednji dan... i sa onijema između ljudi od *Pisma*... dokle god ne plate danak, svi bez izuzetka, i dok ne budu poniženi.“ (*Kuran* 9:29)

Jevreji, naročito oni koji žive u Izraelu, ne plaćaju porez *jizja* i nisu poniženi.

Savet bezbednosti UN je 28. septembra 2011. proučio aplikaciju „Palestine“. Jedan od kriterijuma je da samo „države koje vole mir, koje su

spremlne da na sebe poreuzmu obaveze *Povelje*, i koje su spremne i sposobne da te obaveze ispune“ mogu da budu primljene. Do danas taj kriterijum nije ispunjen, i to je najblaže što se o tome može reći.

Nažalost, „Palestina“ se nije baš pokazala kao „nacija koja voli mir“, a Palestinci nisu „narod“. Kao što je Zuheir Mošen, član izvršnog komiteta PLO-a izjavio 1977. godine u intervjuu holandskom listu *Trouw*:

„Palestinski narod ne postoji. Stvaranje palestinske države je samo sredstvo za nastavljanje borbe protiv države Izrael, a u korist arapskog jedinstva. U današnjoj stvarnosti nema razlike između Jordana, Palestinaca, Sirijaca i Libanaca. Danas govorimo o postojanju palestinskog naroda iz čisto političkih i taktičkih razloga, pošto arapski interesi zahtevaju da jasno predstavimo postojanje 'palestinskog naroda', da bismo se suprotstavili cionizmu. Jordan, koji je suverena država sa definisanim granicama, ne može da polaže pravo na Haifu i Jafo, dok ja, kao Palestinac, mogu bez ikakve sumnje da zahtevam Haifu, Jafo, Berševu i Jerusalim. Međutim, onog trenutka kada dobijemo pravo na celu Palestinu, nećemo ni minuta čekati da ujedinimo Palestinu i Jordan.“

Palestinci su Arapi. Njihove vođe teže uništenju jevrejske države. Bilo bi im jako teško da se odreknu svog cilja, uništenja Izraela ili da izmene obrazovanje mladih koje se zasniva na mržnji i da prihvate obaveze koje nameće *Povelja* Ujedinjenih nacija. Bili bi prozvani izdajnicima, a to znači da zaslužuju smrtnu kaznu – kao što se dogodilo egipatskom predsedniku Anvaru Sadatu koji je 1979. godine potpisao mirovni sporazum sa Izraelom.

Da li SAD i evropske države mogu da priznaju „Palestinu“ kao „državu“ koja voli mir, dok njena vlada, Palestinska samouprava, i dalje finansiraju terorizam tako što plaćaju plate uhapšenim teroristima i njihovim familijama, i to od novca koji dolazi od SAD, a protivno 'Taylor Force Act', zakonu koji je u SAD postao „zakon o zemlji“?

„Palestina“ nije sposobna da bude entitet „koji voli mir“. Dokazano je da ta izrečena namera, koja je trebalo da izmeni *Povelju* PLO, zapravo prevara. „Nova povelja nikada nije ratifikovana, i ona i dalje zahteva „oslobođenje cele Palestine“.

Prema 'Jewish Institute for National Security Affairs' (Jevrejskom institutu za poslove bezbednosti):

„Ima onih koji hoće da vas uvere da je *Povelja* ispravljena aprila 1996. (kada je zaista podneta komitetu, odakle nikada nije izašla), i ponovo 1998, kada je Arafat pisao predsedniku Klintonu da je Izvršni odbor izuzeo problematične članove iz teksta. Ali, ako je *Povelja* prepravljena 1996, zbog čega je Arafat pisao predsedniku 1998?“ Originalna *Povelja*, sa dispozitivom na originalnom arapskom, kaže:

- "Palestina, sa granicama koje je imala tokom britanskog mandata, nedeljiva je teritorijalna jedinica." (Član 2).

- "Palestinski arapski narod ima legalno pravo na svoju domovinu... po postizanju oslobođenja svoje zemlje... u celosti..." (Član 3).

- "Oružana borba je jedini način da se Palestina oslobodi." (Član 9)

- "Komandoske akcije čine jezgro palestinskog narodno-oslobodilačkog rata." (Član 10).

Na koji se to način pokazuje da su Palestinske vlasti sposobne da žive u miru sa jevrejskom državom?

Od Sporazuma u Oslu 1993, kada su se navodno odrekli terorizma, pa do sada, skoro svakodnevno se događaju teroristički napadi i još se zvanično pohvaljuju. Na televiziji palestinskih vlasti je predsednik Mahmud Abas 14. februara 2005. godine zahtevao da svi palestinski uhapšenici budu pušteni. Rekao je da to što su oni uradili, uradili su jer smo im „mi, palestinske vlasti, to naredili da učine... On (zatvorenik) će mi kazati da sam mu ja naredio da učini to što je učinio, i ja sam za njega odgovoran.“

Na televiziji Al-Arabija, 16. juna 2007, tadašnji funkcioner Palestinske samouprave i član Fataha je izjavio:

Četrdeset procenata mučenika ove Intifade pripadalo je palestinskim snagama bezbednosti... a Hamas je uništio Palestinske vlasti kojima je svrha bila da brane polovinu vođa Hamasa i njegovo vojno krilo...“

Da bi se „revitalizovale“ palestinske vlasti, predsednik SAD Džo Bajden i njegovi savetnici očekuju da će primorati Fatah, PLO i zvaničnike Palestinske samouprave da se odreknu vlasti i da budu zamenjeni takozvanim „tehnokratama“. Međutim, i palestinske „tehnokrate“ su odgajane na mržnji prema Jevrejima, i na borbi protiv njih. Opipljive teritorije za neopipljiv mir, i milijarde dolara, neće moći da ih promene – samo će im omogućiti da kupe moćnije oružje. Samo dugotrajno prevaspitavanje može da se nada da će to postići, kao što je učinjeno sa denacifikacijom u Nemačkoj i u Japanu posle Drugog svetskog rata. Dolari neće kupiti srca onih koji slede islamistički put.

Ono što bi moglo da deluje je da Palestinci osete da se svet oko njih kreće unapred, a da su oni, greškom, insistirali da zaostanu: voz sada polazi iz stanice, bolje bi im bilo da što pre uskoče.

Nažalost, nikakva Bajdenova „revitalizacija“ pomoću „tehnokrata“ ne može da pomogne. Novinar Dael Grinfeld (Greenfield) objašnjava:

„Šta je to 'tehnokratska vlada'? To je fasada za terorizam, a sastavljena je od neprofitnih izvršitelja, akademičara, ekonomista i drugih koji imaju iskustva u poslovima sa međunarodnom zajednicom i izvlačenjem strane pomoći od nje. Hamas neće zvanično biti deo tog lutkarskog pozorišta, ali će upravljati lutkama... To je ono što Bajdenova

administracija i EU žele da čuju, ali dok Katar pomaže da se sastavi nova 'tehnokratska' fasada za teroriste, samit u Moskvi je jasno pokazao da će stvarna agenda nove vlade biti teror protiv Izraela i protiv SAD... Palestinske vlasti pokušavaju da učine da ta stvar radi, i za to nude dve međusobno kontradiktorne garancije. Zapadnim diplomatama se govori da palestinske vlasti mogu da ujedine 'palestinski' narod oko države, i da time prekinu sukob. S druge strane, Hamasu, Islamskom džihadu i drugim sličnim terorističkim grupama se garantuje da palestinske vlasti ostaju apsolutno posvećene vođenju rata koji treba da uništi Izrael. 'Tehnokratska vlada' će Bajdenovoj administraciji obezbediti plauzibilnu mogućnost poricanja, koja je potrebna za dalje finansiranje terorista. Samit u Moskvi je otkrio da 'tehnokratska vlada' neće prekinuti terorizam, ona će ga prerusiti. I neće prekinuti sukob, pojačaće ga.“

Kako Jevreji u Izraelu mogu da veruju palestinskim liderima koji imaju krvave ruke, koji plaćaju ljudima da ubijaju Jevreje. „Plata za ubistva“ je u suštini plaćeni posao. Kako verovati populaciji muškaraca, žena, dece, pa čak i 'tehnokrata', koji su godinama učeni da ubijaju Izraelce i da treba da umru kao mučenici i da odvedu svoje familije u Raj?

Kako Izraelci mogu ponovo da poveruju da će neki novi 'mirovni sporazum' da donese mir?

Muslimanski juristi smatraju da uopšte nije komplikovano zaključiti mirovni sporazum sa neprijateljem:

„Po samoj svojoj prirodi sporazumi moraju biti ograničenog trajanja jer, prema muslimanskoj pravnoj teoriji, normalan odnos između muslimana i nemuslimana je rat, a ne mir... Sveti rat uopšte ne može biti suspendovan na duže od deset godina. Ako to nije moguće, primirje treba obnoviti na još deset godina.“ (Majid Khadduri, *War and Peace in the Law of Islam*, (Rat i mir u islamskom zakonu), John Hopkins Press, Baltimore, 1955, str. 220).

Tadašnji palestinski predsednik Jaser Arafat se 1994. godine pozvao na islamskog proroka Muhamada i na Pakt iz Hudajbije, potpisan 628. n.e. između Muhamada i vladara plemena Kuraiš iz Meke. Sporazum je trebalo da važi deset godina. Manje od dve godine posle toga, pošto se ravnoteža snaga promenila, Muhamad je okupio vojsku, napao Kuraiše i pokorio Meku.

Arafat je na egipatskoj TV stanici 'Orbit' izjavio 18. aprila 1998:

„Predlažem da ostanemo mirni i tihi. Poštujemo sporazume kako je Muhamad... poštovao sporazume koje je potpisao...“

Kako Jevreji u Izraelu mogu da poveruju da će priznavanje palestinske države od strane Sjedinjenih Država i drugih zemalja, kao što su Francuska, Španija, Irska, Slovenija, Velika Britanija i tako dalje, doneti mir? Te zemlje nemaju nikakvog načina da nametnu bilo kakve obaveze koje bi 'Palestina' na sebe preuzela u poten-

cijalnom mirovnom sporazumu, a još manje će i pokušati tako nešto.

Kako bilo ko može da poveruje da dodavanje moći, čak i ako ne bude suverena, 'revitalizovanim' palestinskim vlastima, neće voditi ka još ratova? Izrael će i dalje morati da štiti svoju bezbednost, a povici 'okupacija!' će se i dalje čuti. Setimo se samo da su se ti povici 'okupacija!' još češće čuli *pošto* se Izrael potpuno povukao iz Pojasa Gaze 2005. godine i da tamo nije ostao nijedan Jevrejin.

Priznanje 'Palestine' kao države, čak i ako bude navodno 'demilitarizovana', dozvolilo bi joj da stupi u vojne saveze i 'odbrambene sporazume' s kim god bude htela – sa Kinom, Rusijom, Iranom, ili sa svima njima zajedno. Zašto takva država ne bi bila iskorišćena kao baza, kao što stoji u planu PLO-a iz 1974 ('Plan od deset faza'), odakle bi moglo da bude uzeto i 'ostalo'? Zašto takva država ne bi otvorila kapije svoje nedefinisane teritorije svima iz takozvane dijaspore od 14 miliona Palestinaca, muslimana i drugih koji bi da se pridruže borbi protiv Izraela?

Jednako na uzbunu poziva i to što su SAD, navodno, zamolile Katar, glavni stub Hamasa još od 2007, da upravlja navodno privremenim dokom u Gazi, putem koga treba da dolazi navodna 'humanitarna pomoć'. Osim dokaza da Hamas krade humanitarnu pomoć i da je gomila na raznim mestima, ili je prodaje stanovnicima Gaze na crnoj berzi po cenama koje malo ko može da plati, čovek mora da se zapita: Šta će još dolaziti uz humanitarnu pomoć? Sa Kataram koji celom tom stvari upravlja, 'demilitarizacija' neće trajati duže od nedelju dana.

Oni koji žele da priznaju, ili da nametnu palestinsku državu, znajući ili nesvesno podupiru uništenje Izraela.

Mir će doći kada Jevreji, Amerikanci, Evropljani budu podržali one koji se bore da očuvaju civilizaciju, a ne da očuvaju terorizam.

Mihael (Mihel) Calvo je rođen u gradu Tunisu, u Tunisu. Stručnjak je za međunarodno pravo i bio je član International Court of Arbitration (Međunarodni arbitražni sud), u kome je predstavljao Izrael. Autor je teksta *The Middle East and World War III: Why No Peace? (Srednji Istok i 3. svetski rat: Zašto ne mir?)* sa predgovorom pukovnika Richarda Kempa, CBE. 4. 4.2024

Preveo Brane Popović

© 2024 Gatestone Institute. All rights reserved. The articles printed here do not necessarily reflect the views of the Editors or of Gatestone Institute. No part of the Gatestone website or any of its contents may be reproduced, copied or modified, without the prior written consent of Gatestone.

Rafael Benlevi

Da li neposredno predstoji rat sa Libanom?

Dok stanje na obema stranama eskalira iz dana u dan, i dok se smiruju borbe u Gazi, mnogi Izraelci su uvereni da je pravi rat sa Hezbolahom neizbežan. Da li su u pravu?

Dok je pažnja najvećeg dela sveta usmerena na borbu Izraela sa Hamasom u Gazi, Izrael istovremeno vodi i drugi rat, nižeg profila, protiv Hezbolaha u Libanu. To je rat iscrpljivanja u kome obe strane, za sada, gledaju da svoje snage na terenu drže izvan teritorije protivnika. Ipak, to jeste rat u svakom drugom pogledu i žešći je nego bilo koji sukob sa Hezbolahom još od 2006. godine. Taj je rat počeo istog dana kada i sukob u Gazi, kada je, 7. oktobra 2023, Hezbolah izrazio svoju podršku Hamasu tako što je napao Izrael raketama, raketnim granatama i dronovima. Od tada se takvi napadi ponavljaju svakodnevno. Štaviše, Hezbolah je nagomilao trupe na granici, spremne da izvedu invaziju na izraelske gradove i da sprovedu masakr prema kome bi 7. oktobar izgledao kao bleđa senka.

Ta je pretnja navela Izrael da evakuiše kompletnu civilnu populaciju koja živi na nekoliko kilometara od granice sa Libanom, i time dobio 80.000 interno raseljenih Izraelaca. Izrael je napadao ciljeve Hezbolaha, pokušavajući time da oslabi vojne mogućnosti te terorističke organizacije i njenu komandnu strukturu, ali još nije izveo veliki manevar jer je fokus na prostoru Gaze. Međutim, većina, ako ne i svi Izraelci, smatra da je intenzifikacija rata u mesecima koji slede neizbežna. Veličina i ozbiljnost tog rata je jedna od tema kojima se ovaj esej bavi, kao i opcije koje Izrael ima. One će zavisiti od odluka – dobrih ili loših, mudrih ili nerazumnih – koje je u vezi Libana Izrael donosio tokom proteklih decenija.

Pretnja Izraelu od strane severnog suseda nije počela 7. oktobra. Ona raste od kako je tamo vođen poslednji rat 2006. godine, od kada je, početkom novog veka, Izrael povukao kopnene snage, a zapravo od kako je nastala moderna država Izrael. U nekom smislu je pretnja iz Libana prisutna milenijumima, kao posledica ne toliko politike i strategije, koliko proste geografije.

I. Izrael i Liban od Biblije do Begina

Geografija Izraela sada pruža prilično odbranjive granice na tri strane: Sredozemno More na zapadu, Sinajska pustinja na jugu i Dolina Jordana na istoku. Severna granica Izraela, međutim, nije

definisana morem, velikom pustinjom ili čak nekom većom rekam. To je više provizorna linija koja ide preko planina, dolina, poljoprivrednih površina i šuma.

Takav je slučaj još od antičkih vremena i zato je severna granica drevnog Izraela bila najteža za odbranu. Asirac Tiglat-Pileser je u 8. veku p.n.e. napao Kraljevstvo Izraela sa severa. Nebukadnecar je dva puta napadao sa severa u 6. veku p.n.e. Aleksandar Veliki je u 4. veku p.n.e. marširao prema jugu duž obale Mediterana ka Judeji. Ima toga još na istorijskom spisku.

Pretnja sa severa postoji još od osnivanja modernog Izraela. Region Galileje i dolina Hula, puna farmi i jedno od glavnih izvorišta pijaće vode, uvek su bili osetljivi na napad. Kada je sirijska vojska zauzela uzvisine Golana i planine Hermona, odakle je mogla da bombarduje civile u dolini, pokazalo se da odbrana tog područja nije moguća. To se promenilo kada je Izrael od Sirije 1967. godine oduzeo Golan, duž svoje severoistočne granice. Od tada su se odbrambeni izazovi prvenstveno javljali na granici sa Libanom. Ona se kreće duž arbitrarne staze po planinskim visovima, gde libanska strana uglavnom nadvisuje izraelsku stranu.

Taj je problem postao očigledan 1948. godine, kada je Liban izveo invaziju na Izrael. Međutim, IDF je relativno brzo potisnula libansku armiju, pa su dve strane 1949. godine potpisale prekid vatre. Sledećih 20 godina izraelska granica sa Libanom bila je najtiša, i mnogi su verovali da će Liban na kraju potpisati mirovni sporazum sa Izraelom. Ben Gurion je, navodno, 1954. godine predlagao izazivanje puča u Libanu, u kome bi pro-izraelski maronitski hrišćani uzeli vlast i garantovali prijateljske odnose dveju zemalja. Iako od tog plana nije bilo ništa, libanska hrišćanska populacija je održavala relativno pozitivan stav u odnosu na jevrejsku državu i nije prihvatila pozive drugih arapskih vlada da im se pridruži i napadne Izrael tokom Šestodnevno rata 1967.

Međutim, problemi su se pojavili pošto je Palestinska oslobodilačka organizacija (PLO) proterana iz Jordana 1970. godine, kada je otvorila svoj biznis u južnom Libanu, de facto uspostavljajući kontrolu nad celim područjem koje postalo poznato kao „Fatah land“, Zemlja Fataha, prema imenu vodeće frakcije u PLO. Odatle je PLO lansirala nekoliko krvavih napada na izraelske civile tokom sledeće decenije. Vrhunac je bio marta 1978, kada su teroristi PLO-a kidnapovali civilni autobus i ubili 38 Izraelaca. Kao odgovor Izrael je izveo operaciju 'Litani', kada je okupirano područje do reke Litani, oko 25 kilometara od granice. Cilj je bio uništenje baza PLO-a koje su bile lansirne rampe za prekogranične terorističke napade, ali i ojačanje veza sa prijateljskim lokalnim hrišćanskim milicijama. Ta je operacija bila prekretnica u izraelskim akcijama u Libanu: prvi put se prešlo sa ciljanih upada specijalnih snaga na preuzimanje teritorije, radi uništenja

terorističke infrastrukture i udaljavanja terorista od granice.

Operacija je završena tri meseca kasnije, kada se IDF povukla i prepustila kontrolu međunarodnim snagama Ujedinjenih nacija u Libanu (UNIFIL), osnovanim sa mandatom da potvrde povlačenje Izraela, da uspostave mir i bezbednost, i da pomognu libanskoj vladi da efektivno kontroliše to područje. Pošto te snage nisu bile sposobne da učine bilo šta od svojih zadataka, Izrael se oslanjao na hrišćanske milicije koje su sprečavale povratak terorista PLO-a na tu teritoriju.

Ta se strategija uskoro pokazala neuspešnom. Palestinske terorističke grupe su se vratile i ponovo krenule u napade na Izrael. Između 1968. i 1982. ubijeno je oko 700 Izraelaca a 4000 je bilo ranjenih. Umesto masivne osvete, Izrael se ograničio na sprečavanje pretnje putem odbrambenih i ograničenih ofanzivnih operacija. PLO se u međuvremenu transformisala od gomile gerilaca u dobro naoružanu stajaću silu, sa redovnim formacijama i teškim naoružanjem. Jula 1981. sever Izraela je tokom deset dana bombardovan sa više od 1000 raketa i artiljerijskih granata. To je dovelo do odlaska civila iz severnog grada Kirijat Šmona i do uterivanja cele populacije u skloništa. Izraelska obaveštajna služba je procenila da PLO planira pokušaj prelaska granice i preuzimanja celog jednog grada.

Dok je opasnost od napada PLO rasla, Sirija se približavala svom cilju 'strateškog pariteta' sa Izraelom, što je značilo da će uskoro biti sposobna da pođe u rat protiv Izraela, bez Egipta koji joj je bio uobičajeni saveznik. Pošto se masivno naoružao, Damask je počeo da razmatra započinjanje konflikta sa Izraelom na Golanskoj visoravni. Sirija je takođe, još od 1965. držala severni Liban pod okupacijom, i težila da uspostavi kontrolu nad celom državom, kako bi od nje načinila aktivnog protivnika Izraelu. Aprila 1981. došlo je do vrhunca kada je Sirija u južnom Libanu postavila rakete zemlja-vazduh, zatvarajući vazdušni prostor i ugrožavajući time Izraelu slobodu delovanja protiv PLO-a. Izrael je želeo da smesta deluje, ali je odlagao akcije pod pritiskom Amerike. Rakete SAM su ostale nerazrešeno pitanje.

Ove dve pretnje, koje su se uvećavale, navele su Izrael da ponovo proceni svoj pristup severnoj granici, i da ima u vidu širi plan. Godine 1979. počeo je sa planiranjem sveobuhvatnije vojne operacije koja je imala za cilj promenu cele situacije u Libanu. Međutim, varnica koja bi započela sukob nije se dogodila sve do 1982, kada je PLO, i dalje koristeći Liban kao svoju bazu, pokušao da ubije izraelskog ambasadora u Velikoj Britaniji, Šloma Argova. Izrael je 5. juna krenuo u invaziju koja je za cilj imala iskorenjivanje PLO-a. Dva meseca kasnije je tadašnji premijer, Menahem Begin, oprezno objasnio stratešku logiku rata u govoru pred 'Koledžom IDF-a za nacionalnu bezbednost'. Ukazao je na analogiju izraelske

situacije u vezi sa Libanom sa situacijom između Francuske i Nemačke 1936. godine, kada je ova druga ponovo okupirala Rajnsku oblast, prekršivši time Versajski sporazum. „Da je tada Francuska... napala agresora, od moći nacističke Nemačke ne bi ostalo ni traga, a rat – koji je tokom tri godine svog trajanja izmenio kompletnu svetsku istoriju – bio bi sprečen“, objasnio je on. „Stoga je to međunarodni primer koji objašnjava razliku između neizbežnog rata i rata kao izabrane opcije.“

Begin je rekao da su Rat za nezavisnost, Rat iscrpljivanja 1967-1970 i Jomkipurski rat bili „neizbežni ratovi“ (*milhemet ein-brera*) u kojima je Izrael bio suočen sa armijama koje nameravaju invaziju. Za razliku od njih, Sinajska kampanja 1956, Sestodnevni rat 1967. i rat u Libanu bili su „ratovi izabrane opcije“ (*milhemet brera*). Ono što je Begin hteo da kaže je da je Izrael u njima preuzeo inicijativu da bi se uklonila pretnja pre nego što ona uzme maha. On je tvrdio da Izrael ne treba da čeka dok se ne nađe u situaciji da su mu leđa pribijena uza zid – ili okrenuta moru – pre nego što preduzme akciju. Bolje je da Izrael, kada je opasnost jasno na vidiku, preuzme inicijativu pre nego što se neprijatelj u potpunosti spremi za rat.

To nije doktrina avanturiste koji je lak na obaraču, kao što kažu neki kritičari, već promišljen strateški pristup, karakterističan za izraelsko razmišljanje o nacionalnoj bezbednosti još od Ben-Guriona, a koje je bilo otelovljeno u njegovom najvećem zastupniku, Moše Dajanu. Primena ovog principa protiv nekonvencionalnih pretnji, kao što je bio napad na irački reaktor 1981. godine, od tada je postala neformalna izraelska doktrina. I tako, suočavanje sa sve većom opasnošću koja pretilo iz Libana nije bilo beginovski ratni avanturizam, već potez koji je bio na liniji razmišljanja na koje se jevrejska država oduvek oslanjala u vezi svoje bezbednosti.

Kontroverzniji aspekt izraelsko-libanskog rata 1982. ne leži u odluci da se izvede invazija na sam Liban, već u nekim specifičnijim ciljevima tog rata. Bilo ih je tri: eliminacija pretnje PLO-a iz Libana, suočavanje sa tamošnjim sirijskim vojnim prisustvom, i uspostavljanje prijateljske hrišćanske vlade sa kojom bi bio potpisan mirovni sporazum. Prvi cilj je bio zvaničan i primaran cilj rata i uživao je široku podršku kako od strane izraelskog Kabineta tako i od izraelske javnosti. Što se tiče drugog, sukoba sa sirijskim vojnim snagama, to je bila neizbežna posledica bilo kakve značajnije izraelske operacije u Libanu. Pokazalo se da je treći cilj, intervencija u libansku politiku, bio najkontroverzniji, i na kraju je doživeo neuspeh.

Rat je počeo brzo i odlučnom akcijom, po kojoj je IDF i postala slavna. U roku od nekoliko dana pređena je reka Litani i preuzeta kontrola nad topografijom. Zatim su izraelske snage pošle ka severu, prema uporištima PLO-a u Tiru i Sidonu i zarobile velike količine oružja. Usput su razorene sirijske protivavionske baterije, postignuta pobjeda

nad sirijskim vazdušnim snagama, i uspešno savladane sirijske snage na zemlji. Do 13. juna, samo osam dana od kako je rat počeo, IDF je okružila Bejrut i došla do puta Bejrut-Damask. Ali sirijske snage nisu bile isterane iz Bejruta, niti je uspostavljena potpuna kontrola nad putem.

Savet bezbednosti UN-a je 11. juna zahtevao prekid vatre, ali je Izrael insistirao da palestinske i sirijske snage moraju da napuste Liban. Tvrdoglavost se isplatila. Do polovine avgusta PLO je počeo da napušta Bejrut; do septembra je skoro 22.000 palestinskih gerilaca pobjeglo iz tog grada, brodovima do Tunisa, Sirije i drugih arapskih zemalja. Uz izraelsku pomoć je Bašir Džemail, maronitski vođa milicije, izabran za predsednika Libana. Samo mesec dana kasnije on je ubijen. To je navelo IDF da zauzme zapadne naseobine Bejruta, i da zaduži hrišćanske milicije da ponište prisustvo PLO terorista u palestinskim izbegličkim logorima. Te su milicije onda, tokom dva dana, masakrirale stotine stanovnika tih logora, čime se stvorila prekretnica u ratu. Izrael je osuđivan i okrivljavan za dejstvo tih milicija. I u samom Izraelu je došlo do prekretnice, pa su krenuli veliki antiratni protesti.

Pod američkim pritiskom, Izrael se povukao iz Bejruta, ali je ostao aktivan u Libanu tokom skoro dve godine – sve vreme se nadajući da će naterati Sirijce da se povuku. Tokom tog vremena trpeo je sve jače napade Hezbolaha koji tek što je bio osnovan od strane Irana. U međuvremenu, uz podršku Izraela, Baširov brat, Amin Džemail, bio je izabran za predsednika i maja 1993. potpisao je mirovni sporazum sa Izraelom. Taj je sporazum, međutim, bio bez značaja: Džemail se potpuno obavezao Siriji, i nije imao nikakvog načina da prekine borbe. IDF je do juna 1985. svoje prisustvo smanjila na samo uzanu traku teritorije u južnom Libanu.

Pre nego što se pozabavimo Hezbolahom i tom uskom trakom teritorije, treba da se zapitamo šta je tim ratom Izrael postigao.

Što se tiče primarnog cilja, Prvi rat u Libanu je bio veoma uspešan. PLO je bio proteran iz Libana, a njegova infrastruktura u južnom Libanu bila je uništena. Nanesen je i ozbiljan udarac sirijskoj vojsci, naročito njenim vazdušnim snagama. Ali ipak, sirijska armija nije proterana iz Libana. Što se tiče uspostavljanja prijateljske vlade u Bejrutu, rezultat je bio daleko od uspešnog. Sve dok je Liban ostajao pod sirijskom šakom svaka promena odnosa sa Izraelom bila je nemoguća, kao i udaljavanje od Rusije i približavanje Americi.

Međutim, najveći izazov sa kojim je Izrael bio suočen posle rata, ostao je potpuno izvan predviđanja izraelskih lidera. Izraelska invazija nije bila razlog formiranja organizacije Hezbolah. Od kako je preuzeo kontrolu nad Iranom 1979. godine, plan Ajatolaha Ruholaha Homeinija bio je da izveze svoju islamsku revoluciju iz Irana u Liban, i da tamo formira posredničku snagu koja će

napasti Izrael. Još pre 1982. Iran je počeo da gradi svoj uticaj u šiitskoj zajednici na jugu Libana. Tamo je čak poslato na stotine iranskih boraca, koji su trenirali libanske šiite za borbu protiv Izraela i protiv američkog prisustva. Rat je tim rasutim proiranskim elementima pružio moćnu alatku za regrutovanje novih boraca, ali i katalizator koji je obezbedio formiranje Hezbolaha kao određene političko-vojne organizacije.

Februara 1985. Hezbollah je publikovao svoje „otvoreno pismo o namerama“, u kome je jasno stajalo da mu je cilj ne samo da prekine izraelsko prisustvo u Libanu, već i „uništenje Izraela“. Tu se objašnjavalo da je:

„Izrael prethodnica Sjedinjenih Država u našem islamskom svetu. To je omraženi neprijatelj protiv koga se treba boriti sve dok ti omraženi ne dobiju ono što zaslužuju... Naša prva pretpostavka u borbi protiv Izraela kaže da je cionistički entitet od samog svog začetka agresivan, izgrađen na otetoj zemlji a na račun prava muslimanskog naroda. Stoga će se naša borba završiti tek kada taj entitet bude potpuno uništen. Ne priznajemo nikakve sporazume s njim, nikakav prekid vatre i nikakve mirovne sporazume... Žestoko osuđujemo sve planove o pregovorima sa Izraelom, i sve koji ih prihvataju smatramo svojim neprijateljima.“

To je bio novi neprijatelj Izraela i to neko koga je nemoguće umirivati ili lako pobediti.

II. Era Zone bezbednosti

Povlačenje Izraela iz Bejruta označilo je formalni kraj Prvog rata u Libanu, ali ne i kraj borbi. Od tada pa nadalje pretnja na severu dolaziće od Hezbolaha, a ne od PLO-a, a Izrael na nju neće odgovarati velikim kopnenim operacijama u Libanu ili pokušajima da se oblikuje libanska politika. Umesto toga, IDF se premestila duž kopnene trake, široke tri do dvanaest kilometara širine, severno od izraelske granice. Ta bezbednosna zona, kako je nazivana, trebalo je da posluži kao tampon-zona između Hezbolaha i stanovnika severnog Galila, i da dozvoli Izraelu da se bori unutar Libana, a ne na sopstvenoj teritoriji.

Tokom petnaestogodišnjeg postojanja ove bezbednosne zone ona se pokazala veoma uspešnom u sprečavanju infiltracije terorista preko granice, ali mnogo manje uspešna u sprečavanju slanja raketa sa mesta koja su bila severnije od te zone. Izrael je povremeno odgovarao manjim upadima ili napadima iz vazduha, što je uticalo na ponašanje Hezbolaha. Kada bi Izrael nastupio odlučno, kao tokom prvih godina postojanja zone, usledili su periodi tišine. Ali pošto je Jichak Rabin preuzeo 1992. godine dužnost, Izrael je usvojio pomirljiviju politiku, da ne bi ugrožavao mirovne inicijative usmerene ka Siriji. Tada su napadi postali učestaliji. Pojačala se raketna paljba, Izrael je imao žrtava među civilima, a život stanovnika severa postao je težak. U dva slučaja – oba povezana sa

pregovorima koji su bili u toku – situacija je postala toliko ozbiljna da je zahtevala veće izraelske operacije, jednu 1993. a drugu 1996. godine. U oba slučaja delovale su izraelska artiljerija i vazdušne snage u napadima na sela u kojima se Hezbollah krio. Ta taktika nije donela nikakve značajne rezultate, pa su se oba požara završila beznačajnim garancijama da će Hezbollah prestati sa pucnjavom ka Izraelu.

Tokom perioda između 1985. i 2000. godine ubijeno je 256 vojnika IDF-a, u proseku oko sedamnaest godišnje. Tih godina Hezbollah je nagomilao, uz pomoć Sirije i Irana, oko 7.000 raketa, čiji domet je pokrивao ceo severni deo Izraela.

Hezbollah je 1997. izvojevao dve značajne pobe, mada je zasluge mogao da uzme samo za jednu. Prvo, stradalo je 73 izraelska vojnika kada su se slučajno sudarila dva helikoptera na putu za Liban. Zatim je došla takozvana zaseda Ansarija, u kojoj je Hezbollah ubio 12 članova elitne izraelske pomorske jedinice Šajetet 13. Ova dva fatalna događaja uzdrmala su široki konsenzus u izraelskoj javnosti da je bezbednosna zona najbolji način zaštite. Izraelci su počeli da se pitaju da li je cena održavanja vojnog prisustva u Libanu prevelika i da li možda postoje drugi načini obezbeđenja sigurnosti u Galilu. U to su vreme Simon Peres i njegov naslednik na čelu Radničke partije, Ehud Barak, počeli da spominju povlačenje. Neki glasovi u Likud partiji su takođe počeli da razmatraju tu ideju, ali samo kao deo sporazuma po kome bi Hezbollah bio razoružan.

Ni IDF niti širi bezbednosni establišment nisu to smatrali dobrom idejom. Insistirali su da se bezbednosna zona dokazala operativno efikasnom, i da zato treba da ostane gde jeste u doglednoj budućnosti. Po njihovom mišljenju rizik od povlačenja bio bi skuplji od neprekidnog prisustva. U izveštaju iz 1999. IDF je dokazivala da bi, ako bi se Izrael povukao bez razoružavanja Hezbolaha, ta teroristička grupa pod svoje uzela ceo prostor do izraelske granice, čime bi porasla opasnost od napada na Galil. Osim toga, to povlačenje bi neprijatelji Izraela protumačili kao slabost, čime bi sposobnost Izraela da odvraća od napada bila umanjena u celom regionu. To bi bilo shvaćeno kao predaja Izraela terorizmu, pa bi se terorističke organizacije smatrale slobodnim da zasipaju vatrom izraelske civile.

Barak se 1998. saglasio sa tim stavom i izjavio da bi unilateralno povlačenje iz Libana bilo čin „javne neodgovornosti“, koji bi „ugrozio bezbednost Izraela, bezbednost stanovništva na severu, i ojačao Hezbollah“. Međutim, već 2000. godine je Barak, sada premijer, promenio ploču. Njegov novi stav kojim podržava izlazak iz Libana, čak i bez ikakvog sporazuma, bio je u kontradikciji sa do tada nepromenjenim strateškim principom kojim se zagovara ofanzivan pristup, sa ciljem da linije fronta budu na neprijateljskoj teritoriji. Zbog čega

je taj raniji šef generalštaba IDF-a raskinuo sa dugo postojećom doktrinom?

Kada je preuzeo dužnost 1999. godine, Barak je predvideo obimne promene poretka u regionu: izjavio je da namerava da sklopi mir sa Sirijom, da potpiše sveobuhvatan i konačan sporazum sa Palestincima, i da povuče snage IDF-a iz južnog Libana, i to sve u toku jedne godine. Njegov originalni plan je podrazumevao povlačenje iz Libana kao deo sporazuma sa Sirijom. Ali pošto je Sirija odbila da se saglasi s tim čak i pošto su im obećane značajne koncesije, on je naredio potpuno unilateralno povlačenje iz bezbednosne zone u Libanu.

Barak je naročito želeo da sve to sprovede pre samita u Kemp Dejvidu jula 2000, za koji se nadao da će tamo sklopiti permanentni sporazum sa Palestincima. Javnost je obavestio da će povlačenje popraviti svakodnevnu sigurnost stanovništva na severu, i da će na svaki napad na Izrael sa libanske teritorije biti odgovoreno masivnom osvetom.

Hezbollah je, kao što je i bilo predviđeno, povlačenje protumačio kao dokaz da može da pobedi moćnu IDF i da bi nastavak gerilskih akcija mogao da dovede do napuštanja teritorija od strane Izraela. Povlačenje je takođe utvrdilo Hezbollah u uverenju da su uspeli tamo gde arapske sunitске armije nisu uspele, što je trebalo da bude još jedan dokaz supremacije šiizma i neizbežne pobede nad sunitima koji su im takmaci za vođstvo u islamu. Maja 2000. godine je njihov vođa Hasan Nasralah održao govor koji je postao slavan, u kome je Izrael uporedio sa paukovom mrežom koja, možda, izgleda velika i snažna, ali koja će se raspasti pod pritiskom.

Prve godine posle izraelskog povlačenja iz Libana zaista su izgledale kao da je smanjen broj raketnih napada na Izrael, osim u predelu planine Dov, takođe poznatom pod nazivom Šebaa farme. Tokom tog vremena je, međutim, Hezbollah je učvrstio svoje prisustvo duž granice, izgradio brojne bunkere čija je svrha bila da se odatle napada bacačkom vatrom. Takođe, proširili su svoj arsenal raketa, koje su sada imale veći domet. Već 2003. godine su izraelski visoki oficiri iz domena bezbednosti dizali uzbunu u vezi evolucije Hezbollaha od taktičke pretnje do značaje strateške pretnje, sa mogućnošću ispaljivanja baražne raketne paljbe po celom severnom Izraelu i po infrastrukturnim objektima. Do 2006. je Hezbollah nakupio približno 16.000 raketa, od kojih su neke mogle da dobace do grada Hadere, na sredini puta od Haife do Tel Aviva.

Hezbollah je takođe uporno napadao patrole IDF-a koje su se kretale sa izraelske strane granice, na šta je Izrael odgovarao ciljanim i ograničenim akcijama. Prvi značajan incident dogodio se oktobra 2000. kada je Hezbollah ubio i zarobio tri izraelska vojnika. To je dovelo do puštanja 400 zatvorenika 2004. godine, u zamenu za njihova tela. U direktnoj suprotnosti sa onim što je Barak

ranije garantovao, Izrael nije žestoko uzvratilo ni na jednu od ovih posleratnih agresija. Da bismo razumeli razlog tome, potrebno je pogledamo istoriju sukoba Izraela sa Palestincima.

Hasan Nasralah nije bio jedini koji je naučio lekciju iz izraelskog povlačenja. Vođe Hamasa, Fataha i drugih grupa počele su da razmišljaju kako da postignu slične rezultate koristeći slična sredstva. Postoji dobar razlog koji je naveo Jasera Arafata da početkom septembra 2000. lansira obnovljeni talas terorističkih napada, poznat pod imenom Druga intifada – samo tri meseca od kako je Izrael napustio Liban. Haos koji je usledio preokupirao je Izrael, tako da nije bio voljan da se upusti u silovitu osvetu Hezbollahu, dok je kod kuće vodio borbu sa Palestincima. Neodlučni odgovori Izraela u vezi sa Hezbollahom, u kombinaciji sa spremnošću da menja zatvorene teroriste za otete taoce, dalje su ojačali poziciju ove grupe stacionirane u Libanu.

Videći hiljade raketa koje su ispaljene prema Izraelu iz Pojasa Gaze koju je kontrolisao Hamas, i posle napada na jednu izraelsku jedinicu u kojoj su ubijena dva vojnika, a treći bio otet, Hezbollah je pokušao još bezobrazniju otmicu. Dvanaestog jula je lansirao masivnu raketnu baražnu vatru preko cele severne granice, što je bila diverzija koja je pokrila prekogranični upad u kome je ubijeno osam izraelskih vojnika, a još dvojica su bila oteta. To je bio neposredni povod za Drugi rat u Libanu.

Kampanja bombardovanja, koja je usledila, izazvala je značajnu štetu na libanskoj infrastrukturi, ali manju na stvarnoj vojnoj moći Hezbollaha. Shvativši to, Izrael je preduzeo zakasnelu invaziju na terenu, koja je imala slično slabo dejstvo i koja nije imala jasno određene ciljeve. Kako je to postajalo sve očiglednije, Jerusalim je počeo da gubi međunarodnu podršku koju je imao kada je krenuo u rat. Prekid vatre, odobren od strane Saveta bezbednosti UN uz podršku SAD, stupio je na snagu 14. avgusta 2006.

Ipak na taj rat ne treba gledati kao na potpuni promašaj. Koliko god da je izvođenje bilo nespretno, uspela je uspostava izvesnog stepena odvraćanja kod Hezbollaha. Nije jasno do kog je to stepena išlo, ali se može reći da je taj rat doprineo opreznosti koju je Hezbollah od tada demonstrirao u svojim prepucavanjima sa Izraelom. Sam Nasralah je, samo dve nedelje pošto je stupio na snagu prekid vatre 2006. godine, rekao: da sam znao da će otmica dva vojnika dovesti do tako ozbiljnog rata, ne bih to uradio.

S druge strane, toj izjavio ne treba pridavati toliko značaja jer je ona data na TV, upućena je bila libanskoj javnosti, a svrha joj je bila da se umanjiti odgovornost Hezbollaha za nepopularna civilna razaranja koja su usledila. Znamo da je Iran ohrabrivao Hezbollah da izazove rat da bi se skrenula pažnja Zapada sa nuklearnog programa koji je bio u zamahu u mesecima pre početka rata.

Izraelske političke i vojne vođe smatrale su da je za njih dobro da što više citiraju Nasrallahovu izjavu, jer posle nje ostaje utisak da je rat bio uspešan, iako se završio sa nekoliko strateških neuspeha. Najupadljiviji je bio neuspeh neutralisanja raketne paljbe Hezbolaha koja je nastavljena i posle prekida vatre i kojom se Nassrallah hvalio kao pobedom. Izrael je takođe propustio priliku da u većem stepenu razmontira infrastrukturu Hezbolaha u južnom Libanu. Svaka buduća posleratna vojna intervencija mnogo bi koštala u političkom smislu.

Ovi neuspesi ne samo da su umanjili ratni uspeh, već su upropastili priliku da Izrael ojača svoju reputaciju kao vitalnog saveznika SAD. U Vašingtonu su postojale velike nade da će Izrael veoma oslabiti Hezbolah, a to je bio cilj koji je bio na liniji širih američkih ciljeva u ratu protiv terorizma. Izraelski neuspeh je razočarao Amerikance.

Rat je pre svega tačno otkrio koliko je Izrael žrtvovao kada je napustio bezbednosnu zonu. Bez prisustva na terenu, IDF je dobijala manje obaveštajnih podataka, pa tako nije znala položaje malih razbacanih bunkera u kojima je Hezbolah kriro rakete. Čuvena izraelska avijacija nije mogla mnogo da učini protiv meta za koje nije znala gde su.

Drugi rat u Libanu je formalno završen rezolucijom 1701 Saveta bezbednosti UN. Pozivala je na momentalni prekid vatre, na razmeštanje UNIFIL-a južno od reke Litani, što je trebalo da spreči Hezbolah da tu gomila oružje, i rasformiranje libanskih milicija koje su delovale u tom regionu. Savet bezbednosti je još 2004. uzaludno zahtevao da Liban razoruža milicije, ali je vlada u Bejrutu bila preslaba da svoju volju nametne Hezbolahu čije su snage nadmašivale državne. Ni UNIFIL nije mnogo postigao pre ili posle 2006. godine, jer je žmurio dok je Nasrallah krijumčario oružje. Pokazalo se da strani vojnici nisu spremni da žrtvuju svoje živote ni da bi Izrael bio bezbedan, niti da bi rezolucije Saveta bezbednosti bile poštovane.

III. Napredak Božije partije

Kraj Drugog rata u Libanu doneo je novu fazu u sukobu Izraela i Hezbolaha i ona je trajala do 7. oktobra 2023. Nijedan posrednik/proksi nije Iranu značajniji i ideološki bliži od Hezbolaha, a koji je zaratio sa Izraelom i nastavio da postoji, i koji je svoje sposobnosti dokazao pred Iranom i pred širim islamističkim svetom. Njegova je funkcija, između ostalog, da Izraelu neprestano preti masivnim raketnim napadima ukoliko se Izrael usudi da preduzme vojnu akciju protiv iranskog nuklearnog programa. To više nije mala gerilska snaga kao što je bila na početku. Decenije iranskog investiranja izmenile su je u nešto nalik konvencionalnoj vojsci, koja je sposobna da izvodi terorističke akcije van granica.

Od svog osnivanja pa sve do izraelskog povlačenja iz južnog Libana 2000. godine, Hezbolah se

koristio sredstvima milicija trećeg sveta: improvizovanim eksplozivnim sredstvima, raketnim granatama, lakim oružjem i arsenalom od nekoliko hiljada nesofisticiranih raketa malog dometa. Do 1990-ih dodate su još i antitenkovske i artiljerijske sposobnosti. Po povlačenju Izraela iz Libana, prioriteti Hezbolaha su se proširili sa manjih napada na IDF i njene saveznike u bezbednosnoj zoni, na pretnje izraelskom civilnom stanovništvu i strateškoj infrastrukturi. Iran je pojačao svoju pomoć i dobio Hezbolahu rakete zemlja-zemlja manjeg i srednjeg dometa, vođene antitenkovske rakete, protiv-brodsko oružje i još veći arsenal raketa. Teheran je takođe – pred nosom UNIFIL-a – stvorio mrežu komandnih struktura, bunkera, tunela, skladišta oružja i drugih defanzivnih infrastruktura, sve povezano sistemima komunikacija. Tokom Drugog rata u Libanu Hezbolah je čak pogodio korvetu izraelskih pomorskih snaga krstarećom protiv-brodskom raketom.

Pošto je rat završen, Iran se nije zadovoljio samo ponovnom izgradnjom vojne moći Hezbolaha, već je počeo da je dramatično širi. Između 2006. i 2013. arsenal raketa je porastao sa oko 12.000 na oko 150.000. Te su rakete preciznije i mnogo većeg dometa, a pridodata je i flota bespilotnih letelica. Hezbolah je takođe brojčano porastao kroz indoktrinaciju, obuku, naoružavanje i plaćanje aktivnih i rezervnih snaga. Danas se ta grupa sastoji od 30.000 do 45.000 ljudi. Kroz učešće u građanskom ratu u Siriji ti su ljudi stekli i presudna borbena iskustva boreći se rame-uz-rame sa konvencionalnim snagama Sirije, Irana i Rusije. Procenjuje se da je godišnji operativni budžet Hezbolaha, uglavnom pokriven od strane Irana, oko 700 miliona dolara. Njegov uticaj u regionu je porastao i time što obučavaju pripadnike drugih iranskih proksi (posredničkih) milicija.

Arsenal koji poseduje predstavlja rizik za stanovništvo Izraela kako kao nasumična paljba, ili kao precizna paljba naprednijih raketa usmerenih ka infrastrukturnim ciljevima. Oni lako mogu da dosegnu do Haife i da izazovu ozbiljne ekonomske štete zbog razaranja lučkih postrojenja, ali još više ako pogode hemijska postrojenja koja bi tada bila pretnja civilnom stanovništvu. Hiljade tih raketa mogu da dosegnu glavne populacione centre u široj zoni Tel Aviva, a na desetine modela tipa Skad-D mogu da pogode bilo koje mesto u državi. Ako Hezbolah odluči da pokrene svo to naoružanje istovremeno, za očekivati je da će premašiti mogućnosti odbranbenog sistema Gvozdena kupola, čime bi bila naneta velika šteta i izazvan haos – a to je upravo i smisao tog oružja.

Ne treba zanemariti ni kopnene snage Hezbolaha. Među njima je najvažniji „Radvan“, elitni ofanzivni korpus, posebno obučen za infiltriranje u severni Izrael, za okupiranje i držanje teritorije. (Hamaseve „Nakba“ snage, one koje su vodile napad 7. oktobra, oblikovane su prema „Radvan“ modelu.) Uspostavljene 2008. godine, „Radvan“

snage su iskustvo na bojnopolju stekle u Siriji, gde su njegovi pripadnici učili kako da se bore kao čete i bataljoni, uz korišćenje naprednog naoružanja kojim ih je snabdeo Iran. Jedinice „Radvana“ su sada postavljene duž severne granice Izraela. Tokom građanskog rata u Siriji, Hezbolah je oformio i mehanizovane borbene jedinice. Očigledno je da sada imaju i tenkove, oklopne transportere, „Kornet“ anti-tenkovske rakete, automatsko oružje montirano na terenska vozila, artiljerijsku bateriju i inženjerske jedinice sa oklopljenim buldožerima. Ukratko, to više nije samo grupa okupljenih gerilaca, već jedna od najozbiljnijih borbenih jedinica na Srednjem istoku.

Najveći deo naprednog oružja koje Hezbolah ima, dopremljen je avionima ili brodovima do Sirije, pa odatle kopnom do Libana. Tokom poslednjih desetak godina Izrael je vodio takozvani „rat između ratova“ sa ciljem da prekine dopremanje oružja i radi sprečavanja iranskih milicija da uspostave baze u južnoj Siriji, odakle lako mogu direktno da zaprete Izraelu. Pogođeno je na stotine meta, uključujući i iranske obaveštajne centre, logistiku i komandne centre, vojne baze, skladišta na aerodromu u Damasku, i još mnogo toga. Ta je kampanja imala značajne uspehe i svakako je ograničila kapacitete koje bi Hezbolah inače imao. Ali tu je ključna reč „ograničila“: nije sprečen rast Hezbolahovog arsenala koji je sada precizniji i koji je postao strateška pretnja višeg reda. Izrael se uzdržavao od napada na Hezbolahove fabrike oružja u Libanu, jer bi time mogao da izazove početak pravog rata.

Hezbolah je postao najmoćnija politička snaga u Libanu. Njihovi borci i porodice tih boraca čine dobar deo glasačkog tela, tako da se teroristička grupa efikasno ugradila u lokalno društvo. Još je važnije što se ugradila i u libanski politički sistem, tako da ima veto kod izbora premijera i kod raznih akcija libanske vlade. Na izborima 2018. Hezbolah je osvojio 71 od 128 sedišta u parlamentu. Ima uticaja i na libanske oružane snage koje su ili uplašene, ili previše ravnodušne, ili imaju previše simpatija prema Hezbolahu da bi mu se značajno usprotivile.

Među hrišćanima, suni muslimanima i Druzima postoje rivalske političke snage u Libanu, i one se glasno suprotstavljaju Hezbolahu, i bile bi srećne ako bi ga IDF pobedila i desetkovala. Međutim, te snage nisu dovoljno dobro organizovane. Ako bi svoje protivljenje Hezbolahu konkretizovale u akciju, Hezbolah bi organizovao ulične nemire i zapretio građanskim ratom.

Hezbolah ima snažnu podršku od strane svoje šiitske baze, koncentrisane na jugu i na istoku, gde školovanje, zdravstvo i druge društvene delatnosti zavise od njega. U tim se školama otvoreno promovišu doktrine iranskog režima i propoveda lojalnost iranskom velikom vođi, zajedno sa sloganima „Smrt Americi!“ i „Smrt Izraelu!“. U selima koje kontrolišu Hezbolah postavljene su ogromne

iranske zastave koje se lako vide i sa izraelske teritorije. Hezbolah ne bi bio zaustavljen pretnjama mogućeg razaranja i stradanja civila, sve dok je uveren da će njegov uticaj i dalje da raste.

Tokom poslednjih pet godina Hezbolah je postao hrabriji, oseća da ima vetar u leđa. Najpre je od Izraela iznudio koncesije u vezi granice na moru, time što je oktobra 2022. zapretio ratom. Marta 2023. imao je udela u detonaciji bombe na raskrsnici kod Megida. Time je prešao još jednu liniju i izveo napad duboko u teritoriji severnog Izraela. Jula 2023. su izraelske bezbednosne kamere duž granice bile pokradene, a tokom avgusta su, kao provokacija, podignuti šatori na izraelskoj teritoriji blizu planine Dov. Hezbolah je više od godinu dana pre rata koji sada traje, testirao volju Izraela, i ustanovio da je u pravu.

IV. Nova realnost Izraela

Pre nego što zaključimo pregledom krize koja je u toku, treba da razmotrimo kako se izraelska strateška pozicija promenila od 1982. godine na ovamo. Neuspesi, stvarni ili opaženi kao takvi, iz Prvog rata u Libanu doveli su do promene stava koji država zauzima u pogledu bezbednosti, i prema izazovima koje nameću neprijatelji. Ono što je sledilo bio je začarani krug u kome su nade Izraela u mir dovele do teritorijalnih ustupaka, što je ohrabrilo njegove neprijatelje i što je dovelo do novih napada, a sa svoje strane povećalo pritisak na Izrael da obezbedi mir novim povlačenjima. To je dalje izazvalo ponavljanje istog ciklusa. Prošle godine je taj ciklus kulminirao najgorim terorističkim napadom u istoriji Izraela.

Ciklus je počeo sporazumom iz 1985, kada je Izrael pustio više od hiljadu zatvorenika u zamenu za tri vojnika koji su bili držani u Libanu. Mnogi od palestinskih terorista koji su pušteni u skladu sa tim dogovorom, priključili su se, pa i sami vodili Prvu intifadu, koja je izbila manje od tri godine posle tog dogovora. Među njima je bio i Ahmed Jasin, vođa Muslimanskog bratstva iz Gaze, koji je osnovao Hamas.

Posle toga, tokom tri povlačenja – iz područja koje je prepušteno palestinskim vlastima 1993, iz južnog Libana 2000 i iz Gaze 2005 – izraelska vlada se vodila idejom da mogu da povećaju bezbednost nacije strateškim ukopavanjem: pregrupisaće se iza granice, izgraditi bezbednosne zidove i ograde, razviti odbrambene sposobnosti, i zadržati pravo da moćno uzvrate na svaku preograničnu provokaciju. Uzvratanje bi, u skladu sa tim načinom razmišljanja, imalo veći međunarodni legitimitet i razumevanje, sve zahvaljujući prethodnom izraelskom povlačenju. Iza te strateške logike nalazila se nada da će teritorijalno povlačenje doprineti stvarnom miru, najpre sa Palestincima, a onda i sa Sirijom. Rabin, Peres i Barak su se čak nadali da će, posle mira sa užim krugom Palestinaca, Sirijom i Libanom, svi zajedno formi-

rati savezništvo protiv „šireg kruga“, protiv Irana i Iraka.

Istovremeno su vodeće ličnosti izraelskog bezbednosnog establišmenta poverovale da je pretnja invazijom pomoću konvencionalnih armija nestala, naročito posle raspuštanja iračke vojske 2003. godine. Pojavila se nova doktrina koja se fokusirala na stvaranje „manje i inteligentnije vojske“, koja koristi napredne tehnologije, virtualne komandne i kontrolne sisteme, odbranu od balističkih raketa, i veliko oslanjanje na vazdušne snage i precizno vođene rakete, dok se smanjuje naglasak na potrebi za velikim i pokretnim kopnenim snagama. Ta je doktrina išla ruku-pod-ruku sa idejom o teritorijalnom ukopavanju. Sve to zajedno čini suštinu linije razmišljanja o bezbednosnom konceptu koji se tako katastrofalno urušio 7. oktobra.

Izrael je u nekim trenucima pokušavao da pokrene taj ciklus, ali ne pre nego što je pretrpeo velike patnje, štete i krvoproliće. Godine 2002, kao odgovor na Drugu intifadu, Izrael se vratio na područja koja je u potpunosti kontrolisala Palestinska uprava, s namerom da se uništi velika teroristička infrastruktura koja je narasla otkako je taj predeo predat PLO-u na upravljanje jednu deceniju ranije. Bile su potrebne skoro tri godine da se taj proces dovrši – a i dalje se stalno mora održavati upadima, hapšenjima i prikupljanjem obaveštajnih podataka. Ipak je postignut uspeh, jer je uklonjena svakodnevna pretnja terorističkim bombardovanjem po celoj zemlji.

Bio je potreban masakr 1200 Izraelaca i zarobljavanje još stotina ljudi, da bi se Izrael ubedio da mora da ispravi katastrofu povlačenja iz Gaze. Izraelsko društvo je odlučno da se postigne definitivna pobeda protiv Hamasa. Ideja da Izrael mora da zadrži ukupnu bezbednosnu kontrolu nad tom oblasti posle rata, ima široku podršku javnosti, što znači da, bez obzira ko će organizovati civilni život u Gazi, IDF tamo ostaje. A to, još jednom, ostavlja severnu granicu kao glavni izvor povredivosti.

V. Severna dilema, još jednom

Pre povlačenja iz Libana 2000. godine, debata u javnosti se koncentrisala na cenu održavanja izraelskog prisustva u vidu bezbednosne zone. Sada ta debata mora da prizna cenu izraelskog odsustva. Umesto tampon zone unutar Libana, sada zapravo postoji jedna takva zona unutar Izraela, pri čemu je oko 80.000 Izraelaca evakuisano iz svojih domova duž granice, pošto vojska ne može da im garantuje bezbednost u njihovim domovima. Evakuacija koju je vlada naredila sada je produžena do juna, a moguće je da će trajati i duže. Lokalne vlasti na severu, i stanovnici Galila, zahtevaju da bezbednosna situacija bude izmenjena i odlučno odbijaju da i dalje budu žive mete i da čekaju da Hezbolah sprovede još krvaviji nastavak od 7. oktobra.

Tako bar izgleda, posmatrano sa izraelske strane granice. Sa Nasralahove strane: on je bio osramoćen kada je Hamas preuzeo inicijativu i postao avangarda otpora – što je popularni termin korišćen unutar pro-iranske alijanse – dok je njegova impresivna milicija sedela i vrtela palčeve. Osetio se prinuđenim da nešto preduzme. On nije bio spreman da svira drugu violinu u Hamasovom ratu, a Iran svakako nije hteo da rizikuje i žrtvuje Hezbolah tako što će isprovocirati pravi rat sa Izraelom po Hamasovom receptu. Iran je uspostavio Hezbolah da bi služio njegovim ciljevima, da bi odvrćao Izrael od napada na Iran (a naročito na njegova nuklearna postrojenja), i da uništi Izrael kada mu to bude odgovaralo.

I tako se Nasralah odlučio za srednji put. On neprestano napada Izrael i to snagom koja nije viđena od Drugog rata u Libanu. Ali pazi da napadi ostanu ispod praga čiji bi prelaz naveo Izrael da napadne svom snagom. U praksi to znači stalne napade protiv-tenkovskim raketama i artiljerijskoim vatrom usmerenom na instalacije IDF-a duž granice i na civilna naselja u gornjem Galilu, uz napade eksplozivnim dronovima. U tim je napadima od početka januara oštećeno više od 500 kuća i taj broj raste. Nasralahovo kockanje se do sada isplatilo, jer Izrael, u ovom trenutku želi da drži sukobe na ograničenom nivou, jer ima potrebu da se fokusira na ratne napore u Gazi.

Međutim, situacija se postepeno zaoštrava. Hezbolah je gađao sve značajnije vojne objekte, kao što su objekti vazduhoplovnih snaga u bazi Meron na severu, a ispaljene su i salve prema Haifi. Dok se taj rat iscrpljivanja nastavlja, Izrael je napadao na više operativce Hezbolaha i mesta dublje u Libanskoj teritoriji. Moguće je da ćemo se naći izvan labavo definisanih linija koje su obe strane nametnule, i to brže nego što je iko planirao.

I, šta bi Izrael trebalo da učini?

Jedna od mogućnosti je da će se ovaj rat iscrpljivanja nastaviti sve dok borbe u Gazi ne padnu ispod određenog praga, u kom bi trenutku Hezbolah jednostrano prekinuo sa pucnjavom i zatražio prekid vatre, bez ikakvog diplomatskog sporazuma koji bi iza toga stajao. Od takvog bi ishoda Hezbolah imao mnogo šta da dobije a malo da izgubi. Mogao bi to da obznani kao ogromnu pobedu jer je naterao Izrael da evakuiše svoj sever i jer je naneo velike štete izraelskim domovima. A ako bi Izrael odbio prekid vatre i krenuo u akciju, Hezbolah bi mogao da cinično predstavi Izrael kao agresora.

Upravo iz tih razloga takav bi scenario bio vrlo nezadovoljavajući za Izrael. Mnogi raniji stanovnici severa ne bi bili spremni da se vrate svojim kućama i da i dalje žive blizu Hezbolaha, a Hezbolah bi bio spreman da započne novu rundu napada iz povoljnije situacije. Time bi „Radvan“ snagama bilo omogućeno da i dalje budu razmeštene uz izraelsku granicu, i da budu spremne da učine novi masakr. Osim toga, izraelska moć

odvraćanja pretrpela bi ozbiljnu štetu. Na duže staze, ako na severu ne bude uspostavljena bezbednost, veliki delovi veoma važne rezidencijalne, turističke i poljoprivredne teritorije bili bi pretvoreni u gradove duhova i zapuštene utrine, a stanovnici bi se neizbežno relocirali po drugim regionima države. Lokalna ekonomija bi upala u spiralu naniže. Što se duže ovakva situacija bude održavala, biće izazvana veća šteta, ne samo severu već i celoj zemlji.

Ako Izrael bude primoran da odloži bilo kakvu značajnu akciju protiv Hezbolaha radi pregrupisanja i naoružavanja posle rata u Gazi, i radi pripreme za novi veliki sukob, mogao bi da razmesti veliki broj vojnika duž granice sa Libanom da bi poboljšao bezbednost i ohrabrio stanovnike da se vrate svojim kućama. Alternativno, mogao bi da ignoriše prekid vatre dok održava sadašnji nivo neprijateljstava i da time pomalo umanjuje sposobnost Hezbolaha i smanjuje njegovu raspoloživo ljudstvo. Koliko god da bi Izrael pretrpeo štete na severu, naneo bi više gubitaka Hezbolahu. Stoga, ako bi takav potez i isključio povratak stanovnika, mogao bi da ima kratkoročne prednosti.

Druga mogućnost je sporazum koji bi bio postignut na liniji američkog predloga, koji je dao pregovarač Stejt Dipartmenta, Amos Hohštajn. Nije jasno kakvi bi bili konačni detalji, ali se u diskusiji nazire da bi Hezbolah povukao svoje snage najdalje severno od reke Litani, čime bi se uklonila pretnja neposredne invazije. Kaže se da, u okviru pregovora, treba da stoji i odustajanje Izraela od polaganja prava na razne delove teritorije duž granice, za koje Hezbolah neosnovano insistira da pripadaju Libanu. Sadašnja granica, nazvana „Plava linija“, proizvod je istrage komiteta UN iz 2000. godine, kada je zaključeno da Liban ne može polagati pravo na te teritorije, pa nema osnova da bilo ko uzima njegove zahteve ozbiljno.

Ta teritorija koju trenutno drži Izrael, nije prosto nekoliko farmi. To je planinska ivica, krucijalna za kontrolu nad regionom, i izvorište značajne reke koja teče prema Izraelu. Odustajanje od tako strateški važnog zemljišta jednostavno bi pružilo prednost Hezbolahu kod sledeće eventualne invazije, što znači da bi sporazum na toj liniji bilo još gore rešenje od neobaveznog prekida vatre. To bi bilo kao plaćanje zaštite lokalnom mafijašu i zahtevalo bi od Izraela da učini konkretne teritorijalne koncesije koje bi bilo teško kasnije preokrenuti, u zamenu za sasvim reverzibilnu dobit – ako Hezbolah pomeri svoje snage na sever u svojoj zemlji, on isto tako jednostavno može da ih pomeri i ka jugu, u istoj toj zemlji.

Staviše, uspostavljanje takvog sporazuma podrivalo bi mogućnost da Izrael preduzme akcije kada smatra da je to potrebno, radi poništavanja pretnji. Izrael ne može sebi da dozvoli da krši prekid vatre koji je ispregovaran uz pomoć svog najvažnijeg saveznika, dok međunarodna zajed-

nica neće uočiti nikakve prekršaje Hezbolaha – osim masivnog napada koji bi legitimizovao izraelsko uzvratanje. Nedefinisan prekid vatre bi bar dozvolio Izraelu slobodu akcije i nastavljanje rata kada za to bude spreman. Međutim, sporazum koji bi ispregovarala Amerika podigao bi cenu bilo kakve izraelske akcije, čak i ako ona bude bila apsolutno neophodna.

U svakom slučaju, čak i ako bi se Hezbolah na papiru složio da će se povući dalje na sever, nema nikoga ko bi mogao da garantuje da će on to zaista učiniti. Skoro je sigurno da će se Hezbolah ponasati upravo onako kako se ponašao posle Drugog rata u Libanu koji se završio rezolucijom Saveta bezbednosti br. 1701, kojom se zahteva uklanjanje snaga Hezbolaha sa teritorije južno od reke Litani. Ta je rezolucija jednostavno ignorisana, kao što je bio slučaj i sa rezolucijama od dve godine pre toga. Izrael je 2018. pronašao šest tunela koji su se pružali desetinama metara unutar teritorije Izraela, koji bi omogućili invaziju hiljada boraca Hezbolaha. Masivno naoružavanje Hezbolaha se takođe događalo uprkos rezolucije Saveta bezbednosti kojom je predviđeno njegovo razoružavanje, i to pred nosom libanske vojske i UNIFIL-a kojima je bio zadatak da dovedu do razoružanja. Nema nikakvog razloga da se očekuje da bi novi sporazum bio poštovan bolje nego bilo koji prethodni. Pa čak i u takvom slučaju, bila bi uklonjena samo pretnja od neposredne invazije. Ništa se ne bi promenilo u vezi sa pretnjom od ogromnog arsenala raketa i ubojnih dronova Hezbolaha koji mogu da napadnu Izrael i sa mesta severno od reke Litani.

Verovatno je da bi Izrael pristao na nekakav sporazum kojim bi se primenila rezolucija 1701 Saveta bezbednosti UN, ali bez ikakvih teritorijalnih ustupaka sa njegove strane, jer bi suprotno od toga bila samo nagrada Hezbolahu za njegovo loše ponašanje. Međutim, nije verovatno da bi Hezbolah pristao čak i na „kao-bajagi“ povlačenje, ako ne bi bilo neke izraelske teritorijalne koncesije koju bi mogao da prikaže kao svoju pobedu. Kada je već o tome reč, malo je verovatno da bi Hezbolah na to pristao čak i u zamenu za konkretne izraelske ustupke. Nasrallah nedavno u svom govoru izjavio: „Lakše je pomeriti reku Litani bliže granici, nego pogurati borce Hezbolaha sa granice ka reci Litani.“

VI. Rat na severu?

To ostavlja treću mogućnost: izraelska vojna akcija kojom bi bila uklonjena pretnja koja dolazi od Hezbolaha. Takva bi akcija bez daljnjeg dovela do potpunog rata i to ne lakog rata. Vojno bi bio mnogo zahtevniji od rata u Gazi. Ceo Izrael bi bio izložen napadu Hezbolahovih raketa. Civili bi ginuli po celoj zemlji, a infrastruktura bi bila oštećena, verovatno ostavljajući hiljade bez električne energije i drugih osnovnih potreba.

Ipak, Izrael ima sposobnost da nadvlada Hezbolah. To je već dokazao protiv Hamasa i, ako upotrebi svu svoju snagu može da pobedi Hezbolah oružjem i brojnošću. Najvažnije je što ima motiv i volju da takav rat vodi. Nijedna zemlja na svetu ne može sebi da dozvoli da na duže vreme isprazni od stanovništva velike delove svoje teritorije, i da se i dalje razvija. A posle iskustva od 7. oktobra, nema mnogo Izraelaca koji bi bili spremni da pasivno čekaju u defanzivnoj poziciji s nadom da zli neprijatelj neće napasti. Ako na Hezbolah (i na Iran) ne bude izvršen značajan pritisak, mnogi Izraelci osećaju da je rat neizbežan – mada bi i dalje više voleli neku vrstu diplomatskog rešenja, uz realne garancije, a ne još praznih obećanja iz inostranstva.

Zbog toga se u Izraelu sada mnogo diskutuje o takvom ratu. Zaista, mnogi Izraelci su uvereni da je rat iza ugla. Svaki raketni hapad Hezbolaha tera Izraelce da se upitaju da li je baš to ona varnica koja će pokrenuti Treći rat u Libanu. Nije to samo prazna spekulacija: 28. marta je IDF izvela iznenadnu vežbu cele sile koja treba da pripremi vojsku za takvu mogućnost.

Mnogo se govori i o još jednom mogućem scenariju kojim bi rat započeo: Izrael prestaje da čeka sledeći napad Hezbolaha i započinje rat pod svojim uslovima. U petak je ministar odbrane Joav Galant, jedan od tri vodeća člana izraelskog ratnog kabineta, izjavio da IDF planira da „proširi kampanju i da poveća broj napada na severu“. To je rečeno neposredno pošto je obavljen napad dronovima u kome je ubijen zamenik raketne jedinice Hezbolaha, blizu libanskog grada Tira. Još je značajnije što je dodao da se „Izrael okreće od odbrane ka proganjanju Hezbolaha. Dohvatićemo sva mesta sa kojih Hezbolah operiše, u Bejrutu, Damasku, ali i udaljenija mesta.“ To je jedna od mnogih izjava, zvaničnih i nezvaničnih, koje ukazuju da Jerusalem ne razmišlja samo o učestalosti napada već i o osnovnoj strategiji.

Ako bi Izrael krenuo u ofanzivu protiv Hezbolaha, kada bi želeo da to učini? Kratak odgovor glasi: čim to bude vojno moguće. IDF je sada u stanju borbene gotovosti zbog sukoba u Gazi, ima posvećene vojnike i kohezivne rezervne jedinice, a cela nacija je na ratnoj stazi. Takva situacija ne može da se drži godinama. Najverovatnije je da vlada želi da dovrši osvajanje Rafe i da svede kampanju u Gazi na tihu vatru, pre nego što podigne temperatura na severu. Takođe treba da popuni rezerve artiljerije i municije.

Teže pitanje se odnosi na cilj takve operacije, naročito ako se želi izbegavanje grešaka iz prva dva rata u Libanu. Najmanji cilj bi bio smanjivanje vojnih sposobnosti Hezbolaha do tačke kada više neće biti pretnja civilima putem invazije ili raketne vatre, niti će biti sposoban da odvraća Izrael od akcija tako što će opet biti naoružan. Da bi se postigao takav cilj potrebna je značajna operacija koja bi svakako uključila kopnenu invaziju južnog

Libana i vazdušne napade na Hezbolah i njegove zalihe u zemlji. Takav bi potez bio potpuno u skladu sa starom izraelskom bezbednosnom doktrinom, onom koja je važila do 1990-ih: napasti prvi, napasti snažno i preneti bitku na neprijateljsku teritoriju.

Bez obzira kako bi sve počelo, a pod uslovom da Izrael pobedi, postavlja se i pitanje šta posle takvog rata – pitanje kako se na najbolji način obezbediti da Hezbolah ne može ponovo da se podigne i da preći Izraelu u strateškom smislu? Jer, ako bi Hezbolah mogao da se u toku nekoliko sledećih godina regrupiše i ponovo izgradi u vojnom smislu, pitanje je da li bi bila opravdana ogromna cena rata, i sve patnje koje bi izraelsko stanovništvo pretrpelo (da se ne pominje i libansko stanovništvo). Svaki izvodljiv plan za posle rata mora da sadrži tri osnovna elementa.

Prvi element je da bi Izrael morao da preduzme dugu vazdušnu kampanju koja bi sprečila pristizanje bilo kakvog oružja Hezbolahu. Model takve kampanje je ono što Izrael i sada radi u ratu između ratova, rat koji se vodi iz vazduha da bi se sprečilo uspostavljanje pretnje koja bi dolazila od iranske milicije u južnoj Siriji. Sastojala bi se od rutinskog uništavanja isporuka oružja, postrojenja za proizvodnju oružja, skladišta oružja i bilo kakvih pokušaja da se izgradi vojna infrastruktura. Kampanja iz vazduha sama za sebe ne bi bila dovoljna. Kao što je pokazalo nedavno iskustvo, vrlo je teško iz daljine kontrolisati realnost na terenu. I pored sveg uspeha Izraela u sprečavanju Irana da ostvari viziju uspostavljanja svog prisustva u južnoj Siriji, ni iranski naponi nisu bili sasvim bez uspeha – oružje je bezbedno pristiglo, uspostavljeni su istureni položaji i baze, a snage koje organizuje Iran već deluju.

Stoga bi drugi element posleratnog aranžmana u Libanu verovatno uključivao i snage na terenu. To bi moglo da bude ostvareno u raznim vidovima, zavisno od toka samog rata, ali Izrael mora da bude u stanju da operiše u regionima u kojima bi Hezbolah pokušavao da se pregrupiše. Minimum bi bilo nešto slično izraelskim operacijama posle Druge intifade, na prostoru koji kontrolišu Palestinske vlasti. Tamo se stalno pojavljuju terorističke ćelije, ali, uz pomoć obaveštajne službe na terenu, IDF ulazi u ta mesta i po potrebi ih uništava. To ne zahteva stalno vojno prisustvo, samo sposobnost da se uđe i obavi hapšenje, bez započinjanja većeg sukoba.

Liban, naravno, nije isto što i Palestinske vlasti. Izrael bi morao da razmotri oštrije korake, redovno vojno prisustvo u nekim delovima južnog Libana, slično onom između 1985. i 2000. Međutim, ako bi Izrael želeo tako nešto - možda drugi ne bi želeli. Verovatno je da se Amerika ne bi samo protivila redovnom, formalnom prisustvu Izraela u južnom Libanu, već bi se potrudila da to spreči. Izrael bi mogao da razmotri takav korak jedino kao odgovor

na mnogo veću štetu i žrtve od strane Hezbolaha, nego što je do sada bio slučaj.

Treći element koji je potreban da se spreči ponovna pojava Hezbolaha leži u razumevanju da je pravi neprijatelj, onaj koji stoji iza Hezbolaha, Islamska republika Iran. Iran je oblikovao Hezbolah, Hezbolah je njemu lojalan, od njega dobija sve finansije i oružje. Ako bi se taj faktor zanemario doveo bi samo do ograničavanja sposobnosti Hezbolaha – kao kada bi se napukla cev popravljala tako što se neprestano skuplja voda koja iz nje curi, umesto da se pukotina popravi.

Mada je Iran otišao daleko u ostvarenju svojih ambicija u smislu dominacije u regionu, njegov uspeh je daleko od neizbežnog ostvarenja. Može mu se usprotiviti regionalni savez koji bi predvodili Izrael i države iz Zaliva, uz podršku SAD. Vašington je povremeno pokazivao zanimanje za stvaranje takvog saveza, ali je manje jasno do kog bi se stepena za to založio, ako bi se uopšte založio.

I to nas dovodi do neposrednijeg problema: odluka da se krene u rat možda ne bi bila samo izraelska odluka. Amerika i drugi saveznici već pokazuju znakove smanjenja podrške ratu u Gazi. Jerusalimu će biti još teže da nagovori Vašington da se priključi velikoj kampanji na severu, pogotovo ako se ne preduzima kao odgovor na brutalni napad čije slike bi bile na očigled celog sveta, već kao preventiva nekom još brutalnijem napadu. Ako izraelski politički i vojni lideri ozbiljno misle da preduzmu ofanzivu protiv Hezbolaha, moraće da pronađu način da ubede Ameriku da je rat neophodan, i da smisle plan sa kojim bi Amerika mogla da se saglasi.

Od prvog dana rata koji je u toku, Sjedinjene Države su bile veoma zabrinute da bi Treći rat u Libanu mogao da ih uvede u veći rat protiv Irana. Takav je scenario, međutim, malo verovatan i može se izbeći, jer je glavna briga Teherana kako da osigura sopstveno preživljavanje. Teheran je potpuno svestan da ravnoteža snaga u ozbiljnom ratu sa Amerikom nikako ne ide njemu u prilog. Ako bi Sjedinjene Države jasno stavile do znanja da bi ih eskalacija od strane Irana naterala da odgovore neuporedivom silom, onda bi Teheran lako odlučio da se odrekne svoje produžene ruke u Libanu, umesto da se upusti u samoubilački rat. Iran još uvek pamti bolne gubitke koje je pretrpeo u Iransko-Iračkom ratu. Pošto se taj režim hvali time što svoje vojnike nije od onda slao u bitke, svakako ih neće slati da ginu da bi spasavali Hezbolah. Taj je režim takođe sigurno svestan nestabilnosti u svojoj kući, kao i svoje ekonomske nestabilnosti, ali i nedostatka javne podrške koja će ratom biti dalje umanjena.

Malo je verovatno da bi takav konflikt u sebe uvukao druge velike sile. Ruski prvenstveni interes u regionu je održavanje na vlasti Asadovog sistema u Siriji. Ona nema nikakve obaveze prema Hezbolahu, i neće pokušavati da se uključi u rat protiv Amerike oko neke libanske terorističke

organizacije. Najviše što bi Kina uradila bilo bi da pozove na prekid vatre i da ponudi svoje posredovanje. Ni Kini nije u interesu da, zbog Hezbolaha, izaziva sukob sa Amerikom. S druge strane, ako bi SAD dozvolile da njegovog najbližeg saveznika na Bliskom istoku pregazi produžena ruka Irana, njegov proksi, to bi onda sigurno navelo Beidžing da smatra da je Vašington suviše slab da se suprotstavi svojim neprijateljima. Za razliku od toga, pobeda Izraela nad Hezbolahom – bez obzira da li se radi o pravom ratu ili kombinaciji diplomatije i vojnog pritiska – ojačala bi američku poziciju kako na Bliskom istoku, tako i globalno: na Bliskom istoku jer je Iranu nanet značajan poraz, a globalno jer je pokazala da je pouzdan saveznik.

Američke kalkulacije će oblikovati odluke Izraela ali, u krajnjoj liniji, samo je Izrael odgovoran za svoje preživljavanje. Ne postoji izbor odluka koje sa sobom ne nose ozbiljne rizike. Jedno je jasno: Izrael je prešao tačku bez povratka na situaciju pre 6. oktobra. On mora da prekine ciklus povlačenja i da se vrati svojoj starijoj doktrini koja diktira nametanje borbe neprijateljima. Da bi se to postiglo, Izrael mora odlučno da se pozabavi pretnjama koje dolaze od Hezbolaha, ovoga puta pre nego što se ostvare.

Po rečima Jeremije: „Nesreća dolazi sa severa.“

1.4.2024

*Dr Rafael Benlevi je direktor 'Čerčilovog programa za nacionalnu bezbednost' na Insitutu Argaman; saradnik je 'Misgav Instituta za nacionalnu bezbednost i cionističku strategiju'; major (u rezervi) obaveštajne službe IDF-a. Autor je teksta *Cultures of Counterproliferation: The Making of US and Israeli Policy on Iran's Nuclear Program* (Kulture kontraproliferacije: Američka i izraelska politika u odnosu na iranski nuklearni program).*

Preveo Brane Popović

Kada smo Ana i ja čuvali libansko-izraelsku granicu, u aprilu 1959, sve je bilo tiho i u redu (prim. ur.)

Džek Valis Simons

Izraelofobija (3)

*Najnovija verzija jedne od najstarijih
mržnji i šta činiti tim povodom*

Izdavač Constable, Great Britain, 2023

Roksani i našoj deci

Četvrto poglavlje

NAORUŽAVANJE
DRUGA KARAKTERISTIKA
IZRAELOFOBIJE

*Korišćenje pokreta za društvenu pravdu
kao trojanskog konja za mržnju prema
Jevrejima i prema njihovoj nacionalnoj
domovini*

Od strane levice

Antisemitizam je uvek posedovao sposobnost da koristi trenutno dominantna verovanja u društvu kao trojanskog konja da bi se napali Jevreji. Za komuniste je to bila prilika da ih optuže kao agente međunarodnog kapitalizma, dok je kapitalizam omogućavao ljudima da ih napadaju kao komuniste. Hrišćanstvo je tokom vekova inspirisalo bezbroje pogrome, od masakra u Lisabonu 1506. u kome je iskasapljeno oko četiri hiljade Jevreja, a tela im spaljena na trgu pred crkvom, do linčovanja preživelih iz Holokausta 1946. u Mađarskoj i Poljskoj, jer se verovalo da od hrišćanske dece prave maces i kobasice. Jevreji su mnogo puta u istoriji ubijani u ime islama, od masakra u Granadi 1066, do islamističkih zločina u naše vreme. Napredak nauke u dvadesetom veku dozvolio je da se i to pretvori u oružje, pa su nacistički doktori merili Jevrejima noseve i glave da bi 'dokazali' da su Jevreji inferiorna rasa, i izvodili jezive eksperimente na jevrejskim blizancima u Aušvicu.

Holokaust, najjeziviji primer antijevrejskog rasizma u novijoj istoriji, diskreditovao je na Zapadu antisemitizam nacističke vrste. Kako je uticaj vere opadao, mržnja se ponovo premestila, preuzimajući ovog puta jezik i izmišljotine politike identiteta, koristeći energiju potrage za društvenom pravdom. Izrael je postao prva meta modernog anti-kolonijalističkog, anti-imperijalističkog i anti-rasističkog pokreta, mada stvaranje jevrejske države nije bilo ni kolonijalističko, ni imperijalističko ni rasističko. Kada se tako izvrnuto postavi, novi antisemiti mogu komotno da poziraju kao 'dobri momci', borci za ljudska prava. Kao što je akademičar David Hirš (Hirsh) napisao: „Danas je teško prepoznati antisemitizam jer više nije obučen u nacističku uniformu i ne zastupa otvoreno mržnju prema Jevrejima ili strah od njih. On

zapravo izjavljuje da je bolje od većine Jevreja naučio lekciju o mržnji prema Jevrejima, i kaže da se, za razliku od toga, zasniva na anti-rasističkoj tradiciji. To je antisemitizam koji Jevreje postavlja kao 'ugnjetače', dok one koji razvijaju neprijateljske priče o Jevrejima stavlja u ulogu 'ugnjetenih'.“

Ta ideološka akrobacija je dozvolila Džeremi Korbinu da potpiše knjigu sećanja na 'Dan sećanja na Holokaust' 2017. godine, iako je podržao predlog da događaj bude preimenovan u 'Dan sećanja na genocid'. Bio je domaćin komemorativnom događaju na kome je uporedio Izrael sa nacistima, a Hamas i Hezbolah, moderne ubice Jevreja, nazvao svojim 'prijateljima'. Kao što je Bodler rekao: „Najbolji trik koji Đavo ikada izveo bio je kada je ubedio svet da on ne postoji.“

Naravno da ništa od ovde rečenog ne znači da je staromodni antisemitizam nestao. Nepromenjeni stari virus i dalje cveta u mnogim mračnim uglovima. Na mestima kao što su Francuska, Nemačka i Sjedinjene Države, u kojima je snažan krajnje desničarski populizam, usađeni antijevrejski fanatizam može da se nađe na konzervativnoj strani političkih podela. Mračne stvari puze kroz pokrete kao što su 'QAnon' i 'Proud Boys' (Ponosni momci); pucnjava u sinagogi 'Drvo života' u Pitsburgu 2018. godine jeste jedan primer – kao da je primer uopšte bio potreban – kako takve predrasude mogu još uvek da budu smrtonosne. Može da se naiđe i na još starije oblike antisemitizma: januara 2023, nečasno degradirani katolički biskup Ričard Nelson Vilijamson, dao je intervju za iransku televiziju, koristeći jezik koji kao da je stigao pravo iz srednjeg veka. „Jevrejima je moć dao sam đavo,“ rekao je on. „Svemogući Bog im dozvoljava da rade ono što rade, ali je đavo taj koji ih upućuje kako da kontrolišu moć i vlade.“

Ove oblike antisemitizma je, međum, lakše uočiti jer se koriste dobro poznatim jezikom verske mržnje, ksenofobije i hiper-nacionalizma (ko god da je izmislio američki slogan belih supremalista „Jevreji nas neće smeniti“ nije se potrudio čak ni da posegne za rečju 'cionisti'). Na levisi koja je unekoliko samosvesnija, antisemitizmu je potrebna maska izraelofobije. Ova mutacija se širi brže od starih varijanti. Čak i neki krajnji desničarski bukači, već dobro upoznati po izmišljotinama o Jevrejima koji kontrolišu medije i međunarodne finansije, počinju da traže zaklon u tom novom leksikonu. Juna 2023. cirkulisale su fotografije članova 'Goyim Defence League' (odbrambena liga nejevreja), američke neonacističke grupe, sa nemačkim šlemovima i u kamuflažnim uniformama, kako pozdravljaju na hitlerovski način dok pale izraelsku zastavu i pucaju u nju. Nova patologija obuhvata stare verzije u svim društvenim tokovima.

Čak je i Jevrejima, naročito levičarima, teško da identifikuju antisemitizam kada je on ogrnut dobronamernom retorikom u vezi sa Izraelom. Bari

Vajs (Weiss), novinar koji je ranije radio za *New York Times* – i koji je kao dete odlazio u sinagogu 'Drvo života' – kaže: „Američki Jevreji mnogo lakše podnose antisemitizam kada dolazi sa političke desnice. To je sigurno posledica duge Hitlerove senke. Ali je razlog takođe to što američki Jevreji osećaju duboki afinitet prema političkoj levljici.“

Levo desno levo

Sinergija između progresivnih pokreta i antisemitizma ima dugu istoriju. Ona je postojala od samog početka, a vidljiva je i u životu engleskog satiričara, pisca pamfleta, hroničara i političara Vilijama Kobeta (Cobbett), jednog od prvih levljčara.

Rođen u Sareju (Surrey) 1763. godine, on je postao proslavljeni branitelj siromašnih. Izdanja njegove knjiga *Rural Rides* su stalno ponavljana i nikada nije bila rasprodata do kraja. Ideološki osoben, bio je čvrsti branitelj potlačenih i lobirao za prava radnika na vrhuncu industrijske revolucije. Postao je heroj kasnijih intelektualaca levljčara, između ostalih i Karla Marksa i Majkla Futa (Foot). Ne treba naglašavati da bi se Kobet i Džeremi Korbin lepo slagali. Osnovni pogled na svet viktorijanskog doba bio je da bi se samo trebalo rešiti korumpiranih političara, bogataša, komercijalnih interesa trgovaca iz Istočne Indije i političkih ekonomista, pa bi se Engleska ponovo smirila i bila srećna. Dva veka kasnije Korbin je kritikovao „poreske prevarante, prevarante velikoposednike, velike šefove i velike zagađivače“, i žudnju za konstantnim ekonomskim napretkom.

Ser Isaija Berlin je navodno rekao da je antisemita „onaj koji mrzi Jevreje više nego što je to apsolutno neophodno“. Ako je to tačno, onda je Kobet, osim što je bio briljantan novinar i predvodnik kampanja, i uprkos biografija koje namerno ignorišu činjenice i vide ga samo kao 'prijatelja siromašnih', bio opasni antisemita (mrzeo je i crnce, Škote i većinu stranaca). Ovaj branitelj potlačenih iz devetnaestog veka personifikovao je mešanje srednjevekovnog antisemitizma sa teorijama zavera koje su povezivale Jevreje sa skrivenim silama finansija – što je do današnjih dana živo među pripadnicima progresivnog pokreta. Kao da to nije bilo dovoljno, njegova su se uverenja slagala sa prvim pojavama novog antisemitizma koji je svoj puni izraz dobio sledećeg veka u Aušvicu.

Kobet je svoju predrasudu otvoreno iskazivao i to u tradicionalnom stilu. „Moja averzija prema Jevrejima je ista kao što su i naši preci imali,“ pisao je on, dodajući da „postoji nešto mrsko u samoj prirodi ceremonija za koje oni imaju smelosti da nazovu verskim.“ Godine 1823. on je pisao kako žali da prema Jevrejima ne postoji odnos kakav je postojao u prethodnim vremenima – da su bili proterani u vreme Edvarda I ili da su bar morali da nose oznake na odeći i da su nedeljom morali da

ostanu kod svojih kuća, ali je bio protiv naziva „JEVREJSKI PAS“, što je pisao velikim slovima. U jednom posebno otrovnom trenutku se zalagao da prava hrišćanska država treba da „potpuno zabrani njihovo sahranjivanje, a njihovi leševi treba da budu bacani u more.“ Branio je srednjevekovne progone i sa ponosom prepričavao kako je u svojoj mladosti Jevreje gađao jabukama i komadima zemlje.

Međutim, njegov je bigotizam postao moderniji kada je Jevreje počeo da vidi kao skrivene kontrolore finansija, štampe i društva, kao one koji jednako manipulišu radnicima i plemićima u svoju korist i kuju planove protiv Engleske. Za njega je uklanjanje bogataša, komercijalnih interesa i svega ostalog, značilo uklanjanje Jevreja. Njegova uverenost u 'jevrejsku dominaciju' stajalo je iza najvažnijeg teksta u celom njegovom opusu: u članku o zaverama iz 1805, objavljenom u *Political Register*, u kome je ocrnio 'sistem koji upropašćava zemlju'. O tome je bombastično govorio kao o sistemu „skorojevića niskog roda, ulizica slabe pameti, koji uzurpiraju mesta koja im po prirodi, razumu, ustavu i interesima naroda ne pripadaju, a koja pripadaju ljudima visokog roda, eminentnim talentima koji visoko služe naciji; sistem u kome su drevna Aristokratija i Crkva podriiveni; u kome je drevno kraljevsko plemstvo skoro pa ugašeno, a sredstva koja su ih održavala prebačena, rukama poreznika, preduzimačima, korupcionašima i Jevrejima.

Kasnije je 'jevrejski novac' okrivio za krizu u poljoprivredi u Gradu Londonu. Kobetovi stavovi su predskazali pojavu novog evropskog antisemitizma. Američki istoričar Džon W. Osborn je 1984. godine primetio: „Kobetovo raspoloženje nigde nije više ličilo na reakciju starosedelaca nego u Nemačkoj. Tamo su se krajem devetnaestog veka čuli brojni glasovi mržnje prema novim liberalima i materijalističkoj civilizaciji mašina. Antisemitski raspoloženi, u suštini ruralni, nemački nacionalisti su bili sumnjičavi prema parlamentu i političkim partijama, kapitalizam im je bio odvratn, kao i gradovi i 'progres', čvrsto su verovali u istorijske teorije zavera, pa su pokušavali da unište prezrenu sadašnjost da bi ponovo uspostavili idealizovanu prošlost.“ U figuri Kobeta, ranog levljčara, mogu da se prepoznaju glavne odlike hitlerizma.

Šredingerov Jevrejin

Zapadnjačka politička kultura se uobličila tokom nedavnih decenija. Konzervativci su tradicionalno bili preokupirani individualnim slobodama, nižim porezima, manjom državom, imigracijom, zakonima i poretkom, dok su se progresivci tipično fokusirali na fer odnose, javne službe, sistem socijalne zaštite, međunarodnu solidarnost i kolektivno pregovaranje. Sada se, međutim, na levljici uspostavljaju i rastu novi prioriteti. Briga o rasi i identitetu, raznolikosti i inkluziji, kolonijalizmu, robo-

vlasništvu, polnoj jednakosti i pravima transrodnih koja eksponencijalno raste, naročito među obrazovanim klasama koje sede na vrhovima naših institucija. U međuvremenu je desnica odgovorila frontom protiv 'vokizma' (promocija liberalne progresivne ideologije i politike kao izraza osetljivosti na sistemske nepravde i predrasude).

Pogrešno shvaćena kao borba protiv kolonijalizma, belih suprematista, palestinska stvar dobro dođe u ratu kultura. U želji da pronađu stvarnu babarogu, izraelofobi stvaraju jevrejsku pretnju; ta je stvar postala toliko moćna da sada već predstavlja ulaznicu u liberalno društvo. Teško je zamisliti da progresivci požele iskrenu dobrodošlicu prijateljima Izraela, čak i ako su oni pravi socijalisti.

Da se zaista radi samo o iskrenu o brizi za Palestince, kada je Asadov režim baca bombu po palestinskim izbegličkim logorima u jugoistočnoj Siriji, ili kada je Hamas podvrgavao sopstvene stanovnike u Gazi 'arbitrarnim hapšenjima, mučenjima i drugim maltretiranjima i preteranoj sili protiv onih koji protestuju' (kako stoji u izveštajima 'Amnesty International'), javili bi se urlici protesta. Kada je Izrael napao utvrđenja terorista u Gazi, desetine hiljada su demonstrirale na ulicama Londona i Njujorka; kada je Asad napao palestinske zajednice u Jarmuku – ništa. Česti zločini koji se događaju na drugim mestima u islamskom svetu, od Jemena do Iraka, retko privlače ikakvu pažnju. Teško je otići se zaključku da mrtvi muslimani ne izazivaju preterano ogorčenje među progresivcima, osim ako su ih Jevreji ubili.

U novom svetu politike identiteta, žrtve se vide kroz prizmu ideologije. Gubitnik, potlačeni, biće branjen bezgraničnom energijom, ali samo ako se radi o odgovarajućem gubitniku. Nema nikakve svrhe trošiti energiju na demonstracije u korist, na primer, Tigrija iz severne Etiopije, pošto su i agresivci i žrtve Etiopljani. To neće pomoći borbi protiv strukturalnog rasizma. Isto tako, svakako da nema smisla lamentirati nad pobijenim Izraelcima, kada su oni ionako klasifikovani među belce. To pomaže kod objašnjavanja zbog čega je palestinska stvar dostigla takav totemski status, dok druge nepravde – od genocida nad Rohingj muslimana do progona demokratskih aktivista u Iranu – prolaze skoro neprimećene. Kampanje protiv režima Burmanaca, Iranaca, Kineza ili Severne Koreje ima ograničenu vrednost u ratu kultura. Drugim rečima, ne radi se tu o Palestincima, radi se o počinocima. Radi se o navodno moćnim i privilegovanim. Radi se o Jevrejima.

Video snimljen na pro-palestinskim demonstracijama u Britaniji sumira sve što je rečeno. S mukom govoreći kroz megafon, jedna žena kasnih srednjih godina izjavljuje: „U Mančesteru imamo transparent koji kaže 'Mančester podržava otpor'. I postoji samo jedno rešenje: intifada revolucija. A aktivisti se prilično često klone toga. Mi brinemo

kada Palestinci preduzimaju nasilne akcije... ali nema mirnog rešenja što se tiče Izraela.“

Dve intifade, ili ustanka, odnele su hiljade nedužnih života dok su palestinski militanti izvodili talase bombaških napada, napada raketama i pučnjavu po civilima i dok su izraelske protivterorističke snage izvodile operacije koristeći pešadiju, tenkove i napade iz vazduha. Ona prva je stvorila vakuum moći koji je 1987. u prvi plan izbacio džihadističku grupu Hamas, ogranak egipatskog 'Muslimanskog bratstva', posvećenu uništenju Izraela. To je stvorilo razdel između Jevreja i Arapa, i oni su prestali da rade zajedno, ali i da se kreću kroz naselja onih drugih. Druga intifada, sa nizom svojih umobolnih samoubilačkih napada na izraelske autobuse, uništila je poverenje u mirovni proces, izazvala preokret u kome se zemlja okrenula udesno, a među Palestincima stvorila podelu.

Ipak, dok se običan narod koji živi u regionu moli da dođe mir, žena u Mančesteru poziva na ubijanje Jevreja i na novu spiralu nasilja. To je isto kao kada aktivisti u Bostonu zahtevaju nova bombardovanja od strane IRA-e u Londonu, i raskid 'Good Friday' sporazuma. Nije nikakva slučajnost što je organizacija u čije je ime ta žena govorila, 'Palestine Solidarity Campaign' ('Kampanja solidarnosti sa Palestincima') povezana sa petnaest najvećih sindikata u Britaniji. Jasno je da je tu bilo manje saosećanja za živote Palestinaca, a više izraza ideologije.

Sve o toj rasi

Situacija na savremenoj levisi izgleda žalosno. Od Korbinove zloglasne napomene da britanski „cionisti“ ne razumeju „englesku ironiju“ – što je bila jedna od najposledičnijih priča koje sam prvi objavio kao novinar – do tvrdnje članice Kongresa SAD Ilhan Omar, koja tvrdi da je Izrael „hipnotisao“ ceo svet pa se zato ne vide sva „zla“ koje čini (kao da ima neku jevrejsku srednjevekovnu magičnu moć), do diskusije španskog političara levičara Pabla Iglesiasa Turiona (Turrión) o moći „proizraelskog lobija“, prenetu u pričaonici koju finansira Iran, do grčkog sindikaliste koji lepi slike mrtvih Palestinaca na spomenik žrtvama Holokausta u Solunu, do hiljadu drugih primera, mrzi lački fanatizam često na sebi ima otiske prstiju progresivaca. Ta se vrsta predrasude preklapa sa mržnjom koja je raširena u muslimanskom svetu, a često se preklapa i sa krajnjom desnicom. Na vrhuncu kontroverze sa antisemitizmom laburista, raniji vođa 'Britanske nacionalne partije' Nik Griffin je podržao Džeremija Korbina.

To u značajnoj meri potiče od uticaja radikalne rasne ideologije na progresivne krugove. Na počecima pokreta za ljudska prava, jevrejska zajednica je stajala rame uz rame sa Martinom Luterom Kingom. Posledica toga su bili napadi KuKluka-Klana na sinagoge. *Strange Fruit* (Čudno voće), ikoničnu protestnu pesmu koju je pevala Bili

Holidej o linčovanju u Indijani, napisao je Abel Miropol (Meeropol), jevrejski učitelj u srednjoj školi. U Britaniji je britanska teniserka, Jevrejka Angela Bakston (Buxton), da bi se suprotstavila rasizmu, igrala u paru sa afro-američkom zvezdom Alteom Gibson 1956. godine u Wimbledonu, pa su zajedno osvojile titulu. Taj afinitet je takođe imao i cionističku dimenziju. Golda Meir, prvi izraelski ženski lider, u svojim sećanjima je istakla da „mi Jevreji delimo sa afričkim narodima sećanja na vekovne patnje“. Prisetila se i kako se, mnogo godina pre toga, sam Hercl zarekao: „Kada jednom budem video oslobođenje Jevreja, mog naroda, želim da pomognem i oslobođenju Afrikanaca.“

Solidarnost je bila uzajamna. Martin Luter King je 1966. zahtevao pravdu za progonjene Jevreje iz 'Gvozdene zavese'. „Odsustvo prilike da se udružuju kao Jevreji u uživanju u jevrejskoj kulturi i doživljaju vere, postaje moćno ograničenje nametnuto pojedincu,“ rekao je on. „Crnci mogu jako dobro da razumeju i da saosećaju sa tim problemom.“ Na tipično beskompromisan način, dodao je da su jevrejska istorija i kultura „deo svačijeg nasleđa, bez obzira da li se radi o Jevrejima, hrišćanima ili muslimanima.“ I zaključio: „Ne smemo mirno sedeti sa strane dok su naša jevrejska braća u Sovjetskom Savezu suočena sa mogućnošću nestanka njihove kulture i duhovnog života. Oni koji mirno sede dok drugi pate, meke su kornjače koje svoj mir kupuju beščašćem.“

Međutim, kada je militantni Malkolm X zamenio Martina Lutera Kinga i postao dominantna figura crnog oslobodilačkog pokreta, u solidarnost je uneta napetost. Malkolm X je imao tendenciju da Jevreje povezuje sa moći, pa je često skretao u antisemitizam. Celog života je napadao ono što je on zvao 'cionistički dolarizam', osuđivao Izrael i obeležavao Jevreje kao rasu belih ugnjetača. U svojoj autobiografiji – u kojoj ima primera najsurovijeg fanatizma – sipao je bes na vezu između Jevreja i pokreta za ljudska prava. „Ima toliko Jevreja koji su u suštini hipokriti kada tvrde da su prijatelji američkih crnih ljudi,“ pisao je on. „Jevrejinu sam priznao da je najaktivniji među drugim belcima, najglasniji, finansijski jak, 'vođa' i 'liberal' u crnačkom pokretu za građanska prava. Ali istovremeno sam znao da je Jevrejin igrao te uloge iz vrlo pažljivo odabranog razloga: što je više predrasuda u Americi moglo da se fokusira na Crnca, više belčkih predrasuda bi bilo skrenuto sa Jevrejina.“

Brzo premotavamo do današnjih dana vidimo da su se radikalne rasne ideje iz 1960-ih i 1970-ih razvile u sveobuhvatnu političku ideologiju koja se proširila po celom Zapadu. Pošto 'Critical Race Theory' ('Kritička rasna teorija'), filozofija koja stoji iza pokreta za društvenu pravdu, smatra da je 'rasizam jednako predrasuda plus moć' – ideja koja je predstavljena 1970-ih od strane američke psihološkinje Patricije Bidol-Padva – znači da belci ne mogu da iskuse rasizam. Na skali nepravdi crnci su

se našli na vrhu. Manjinama koje nisu crne, kao što su Jermeni, Romi ili Jevreji, eksplicitno je zabranjeno da se smatraju žrtvama, čak i ako trpe više od crnaca. U kombinaciji sa antisemitizmom koji je usađivan vekovima, a onda povezan sa Izraelom, sledbenici politike identiteta ne mogu da odole da ne smeste jevrejski narod – koji je na milione ubijan zbog rase kojoj pripada – u kategoriju ugnjetača. Vupi Goldberg je 2022. godine tu logiku dovela do apsurdnog zaključka kada se obrela u prepirci koju je prenosila televizija. Ustvrdila je da Holokaust „nije imao veze sa rasom“ jer se radilo o „dve grupe belih ljudi“ – mada je nacistička ideologija otvoreno definisala Jevreje kao nižu rasu.

Slično tome, aprila 2023, članica britanskog parlamenta Diana Abot (Abbott) je suspendovana iz članstva Laburističke stranke pošto je u listu *Observer* tvrdila da Jevreji ne mogu da se suoče sa rasizmom jer su samo „belci sa izvesnim razlikama, kao što su oni crvenokosi“. Utešno je što je tako brzo kažnjena. Međutim, lakoća sa kojom je prešla preko dva milenijuma antisemitizma, usput zaboravljajući čak i Holokaust, a bez ikakvog oklevanja od strane levičarskog *Observer*-a koji je njene tvrdnje objavio, pokazuje kako levičari ideologiju često vide kao realnost. To, takođe, pokazuje kako se američka politika identiteta uveliko ukorenila u Britaniji i u celom zapadnom svetu.

Preveo Brane Popović

Jacob Timothy (Jake) Wallis Simons je nagrađivani britanski novinar i romanopisac. Rođen je 1978. godine u Londonu. Studirao na St. Peter's College u Oksfordu, doktorirao na univerzitetu West Anglia 2009. godine. Od 2021. je urednik časopisa 'The Jewish Chronicle'. Radio i pisao za brojne novine i časopise. Izveštavao je iz Evrope, Afrike, Latinske Amerike i sa Srednjeg Istoka. Pripremio je brojne radio-dokumentarce za BBC na razne teme. Napisao je četiri romana.

Narcisa Potežica

Noa Tishby IZRAEL: Jednostavan vodič kroz najneshvaćeniju zemlju na svijetu

Svatko tko je pročitao knjigu Noe Tishby „Izrael: jednostavan vodič kroz najneshvaćeniju zemlju na svijetu” naći će sveobuhvatan prikaz Izraela kao neobične zemlje o kojoj mnogi puno toga ne znaju, pa je to prigoda da Izrael bolje shvatimo i da se podsjetimo na neke manje poznate činjenice o toj ponekad neshvaćenoj zemlji. Ujedno će se svi složiti da se ovdje radi o knjizi koja je puno više nego jednostavan vodič. Knjiga je napisana 2021. a s engleskog ju je preveo Igor Rendić, a objavile Fokus komunikacije d.o.o. 2023. godine.

Knjigu je napisala Noa Tishby, rođena 1975. u Izraelu. Ona je sekularna, znači nije vjernica, ali kaže da su svake godine na Pashu čitali Hagadu i ponavljali priču o izgonu Židova iz Egipta, te bi završili riječima „Sljedeće godine u Jeruzalemu”.

Predstavljajući se na početku knjige, Noa govori o svom židovskom porijeklu. Potječe iz obitelji koja je došla iz Europe, točnije Bjelorusije, njena baka, *safta* Fanija Artzi, bila je među osnivačima prvog kibuca, došavši u Palestinu 1925. Njen pradjed je bio utemeljitelj Ministarstva industrije i trgovine, a djed je bio veleposlanik u Nigeriji i u izraelskoj delegaciji u Ujedinjenim narodima. Ona sama je odslužila u Izraelu dvije i pol godišnji vojni rok, a odlaskom u Ameriku, postaje glumica, scenaristica, producentica i poznata aktivistica. Vidjevši, po dolasku u SAD, koliko ljudi i uopće njena okolina, malo zna o Izraelu, odlučila je napisati knjigu-vodič kroz Izrael.

Zbog preporuke da tu novu knjigu o Izraelu treba svakako pročitati, jer na neobičan i zanimljiv način otkriva puno nepoznatog i zanimljivog o toj zemlji, knjiga je predložena, u jeseni 2023. godine, da bude na programu Čitateljskog kluba Ženske

sekcije Židovske općine Zagreb. Tako, kad se o njoj vodio razgovor 6. studenog, bilo je čak 22 zainteresiranih i susret je trajao skoro dva sata. Naime tragičnim događajem 7. listopada, poslije terorističkog napada Hamasa, postala je ova knjiga mnogima putokaz i dobro objašnjenje o Izraelu, njegovoj povijesti, svakodnevnim problemima kao i o Hamasu, BOS-u, antifadama, o cionizmu, antisemitizmu i o još puno toga. U knjizi se govori i o onome što se čuje o Izraelu na svjetskim sredstvima javnog informiranja, koje je autorica protkala svojim osobnim doživljajima. Tako nam pripovijeda o njenom prvom susretu sa antisemitizmom na brodu prema Grčkoj. Mladi, simpatični Nijemac izražava sumnju o Holokaustu, sumnja u postojanje konclogora, izjavljuje da je pitanje da li se to dogodilo. To ju je zapanjilo, taj otvoreni antisemitizam. Ona piše objektivno i upućuje kritiku na temelju osobnog iskustva u obitelji - o židovskom rasizmu, jer ju otac pitao ne samo za ime njenog dečka, već i kako glasi njegovo, Gabyjevo, prezime, da bi saznao da li je aškenaz.

A govoreći o položaju Židova u svijetu, Noa Tishby navodi da je Jonathan Fredland napisao za *Guardian* članak naslovljen „Židovi su kanarinci u rudniku”. Taj izraz potječe iz ranog doba dvadesetog stoljeća kad su „rudari u rudnicima ugljena nosili sa sobom kanarinca u tunele, koristeći ih kao žive detektore ugljikova monoksida.” Naime, ako je razina plina takva da ubije kanarinca, rudari dobiju rano upozorenje da trebaju napustiti tunele.”

Dalje tumači da je, ako se društvo okrene protiv Židova, znak bolesti, znak nečeg lošeg koje se pripisuje Židovima. Stvara se mržnja, a povijest nas je naučila što znači rasizam i antisemitizam.

Knjiga je, kao što je u naslovu naglašeno, pisana na jednostavan način, stil je čitak i pitak. Ali u isto vrijeme pred nama je vrlo slojevit vodič. Knjiga se sastoji od tri dijela: *Sanjaj*, *Djeluj* i *Budi*. U prvom dijelu, s naslovom „Sanjaj”, je poglavlje: „Ukratko o meni”, pa slijede „Ukratko o Izraelu”, „Ukratko o Bliskom istoku tijekom prošlog stoljeća”, „Ukratko o cionizmu”, i „U lovu na san”.

Dojmljiv je opis obnove pradžine zbog raznih progona koje su Židovi doživjeli, a kako je situacija bila za europske Židove sve gora, cionizam je bio njihov „čamac za spašavanje”. Mržnja je eksplodirala 1903. zbog jedne od prvih lažnih vijesti zvane *Protokoli sionskih mudraca*. U to vrijeme bilo je na svijetu 1,6 milijardi ljudi, a oko 10,6 milijuna Židova, znači oko 0,6 posto ukupne svjetske populacije koji su bili žrtve diskriminacije i progona. Knjiga govori o židovskoj otpornosti, pa prigodom osnivanja cionističke organizacije u Europi 1897. u Baselu u Švicarskoj, 208 delegata na čelu s Teodorom Benjaminom Zeev Herzlom - složili su se da stvaranjem domovine usvoje 4 točke, da Izrael bude država na temelju jednakosti i društvene pravde, poticanja alyje/migracije u Palestinu, budućeg Izraela, i povezivanja dijaspori, oživljavanja hebrejskog jezika i solidarnosti.

Sjetimo se oduševljenja i olakšanja za mnoge Židove da imaju svoju državu u kojoj se napokon neće osjećati građanima drugog reda.

Danas je Izrael mala zemlja na Bliskom istoku, s nešto više od 20.770 kvadratnih kilometara i preko 8 milijuna stanovnika.

Od uništenja židovske države u židovsko-rimskom ratu, poslije dvije tisuće godina ostvario se 29. studenog 1947. godine, napokon, davni san kada je UN dao Židovima državu - to je Izrael. No, treći dan po proglašenju nezavisnosti Izraela, 14. svibnja 1948. došlo do napada arapskih susjeda i rata sa zemljama koje ih okružuju. Setimo se Šestodnevno rata 1967. i Jomkipurskog 1973. godine. Na kraju svoje knjige, naglašava Noa Tishby, Izrael želi samo mir. Stalno je u opasnosti od terorističkih napada. Naglašava da se Izrael ima pravo braniti i ponavlja da nije židovska država stvorena odlaskom Britanaca, već je stvorena nakon tisuće godina izгона i progona.

Tako je u ovoj knjizi opisana povijest Izraela od njegovih biblijskih dana, do današnjeg Izraela.

Opisom burne povijesti autorica knjige ukazuje na mnogobrojne probleme i uzroke sukoba, netrpeljivosti i mržnje. Posebno je zanimljivo što se puno može saznati o samom nazivu Palestina i kad je to uzeto kao naziv naroda na tom dijelu svijeta, pa se tako vidi da Židovi nisu nikome Palestinu oteali. Na kraju knjige Noa Tishby piše svojevrsni *Dodatak* pod naslovom „Puno brži vodič“ gde objašnjava da je komad zemlje na kojem se nalazi Izrael prije tri tisuće godina bio suverena židovska država, a što se može provjeriti u Starom i Novom zavjetu, a to potvrđuju i arheološki nalazi. Ponavlja da su ovu zemlju okupirala različita carstva, a zadnji su Osmanlije (Turci) i Britanci.

Naglašava da je Palestina geografska lokacija i provincija, a ne država.

Također se autorica pita kako to da Izrael, zemlja okružena neprijateljima i u neprekidnom ratnom stanju od postanka i bez prirodnih resursa, ima tako puno *start-up* tvrtki, čak više od Japana, Kine, Indije, Koreje i Kanade.

I stalno se provlači misao – što bi bilo da Arapi nemaju oružje – valjda mir, a da oružje nema Izrael – ne bi bilo Izraela!

I ponavlja, na kraju u *Dodatku* – pod naslovom *Puno brži vodič* da Izrael želi mir.

Knjiga je pisana za vrijeme izolacije od Covid-a, u doba mirnog promišljanja, kad je autorica sakupila podatke i napisala sveobuhvatan prikaz Izraela. Knjiga je posvećena njenom sinu Ariju što na kraju naglašava. Napisana je očito za bolje upoznavanje povijesti i problema u Izraelu i za mirniju budućnost.

Zagovarajući Izrael, Noa Tishby je postala ne-službena veleposlanica Izraela, jer smo imali nedavno priliku slušati, poslije terorističkog napada 7. studenog 2023, njen vatreni domoljubni govor (prijevod Branke Cimer-manović):

„Večeras smo ovdje da tugujemo. Oplakujemo bebe, dječicu, muškarce, žene i vojnike IDF-a (Israeli Defence Forces) koji su krvnički ubijeni u najtežem zločinu nakon Holokausta. Zajedno smo, dižemo glavu i obećajemo: pobijediti ćemo to zlo. Da. U šoku smo, ali nismo iznenađeni.

Ovo što smo doživjeli 7. listopada i nakon toga, moglo se, nažalost, očekivati, upozoravali smo na to. Dva su se elementa spojila u oluji 7. listopada: prvi je opasnost od radikalnog islama, točnije radikalnog islamskog nacizma koji neprestano vreba na granici s Izraelom, a drugi je konstantni utjecaj u zapadne civilizacije kroz univerzitete, medije i društvene mreže, baš takav da u trenutku kada islamski nacisti izvrše ovaj genocid ljudi na zapadu tome se vesele, opravdavaju i više ne razlikuju dobro od zla. Upozoravali smo vas u što će se izroditi parola „Od rijeke pa do mora Palestina će biti slobodna“! Upozoravali smo vas na taj slogan koji se dijelio po TikToku i Instagramu i skupljao lajkove. 7. listopada Hamas je pokazao što taj slogan zbilja znači. On znači „Itbach al Yahud – koljimo Židove“.

A prošloga tjedna vidjeli smo kako se u zapadnim gradovima i univerzitetima jedni uz druge sakupljaju ubojice i njihovi idiotski zapadnjački pomagači.

Zapadnjačke progresivne snage su izigrane. Neki su se osvijestili, a neki su toliko zalučeni, toliko su im mozgovi isprani da se usuđuju dehumanizirati i demonizirati Izraelce jer su, kako kažu, pretjerali. Nije to ništa novo. Vidjeli smo to tijekom tri i pol tisuće godina židovske povijesti, proživljene povijesti. To je trauma koju nosimo u našim genima. To su naše „židovske privilegije“.

Upozoravali smo da ova pretjerana opsesija Izraelom, ova dehumanizacija Izraelaca, „cionista“, IDF-a (vojske) nije ništa drugo nego stara mržnja u novom ruhu, a mi smo upozoravali kamo će to odvesti i s velikim žaljenjem vidimo da smo bili u pravu”

Pol Oster (Paul Auster)

1947–2024.

Napustio nas je jedan je od najznačajnijih američkih romansijera današnjice, pesnik, esejista, scenarista, reditelj i prevodilac.

SAVEZ JEVREJSKIH OPŠTINA SRBIJE
R A S P I S U J E

68. NAGRADNI KONKURS
za radove sa jevrejskom tematikom

- 1) KNJIŽEVNOST (roman, pripovetka, pesma)
- 2) NAUČNI RAD
- 3) MEMOARI I HRONIKE

Žiri dodeljuje ukupno tri nagrade.

Žiri može odlučiti da nagrade dodeli i drugačije.

Radove slati na srpskom ili srodnim jezicima, kucane mašinom ili na kompjuteru, u dva primerka koji se ne vraćaju.

Autori ne mogu konkurisati sa radovima koji su već objavljeni ili nagrađeni na nekom drugom konkursu.

Radovi se potpisuju šifrom i dostavljaju uz drugi zatvoreni koverat sa razrešenjem šifre.

Krajnji rok za podnošenje radova je 31. avgust 2024.

Rezultati konkursa biće objavljeni u listu „Politika“ krajem meseca novembra 2024.

Radove slati na adresu:

SAVEZ JEVREJSKIH OPŠTINA SRBIJE
(za Nagradni konkurs)
Kneginje Ljubice 14, POB 30, 11000
BEOGRAD

U ovom broju

Predrag Finci: *O obučaru Koči i o onome što sam mu rekao*

Lešek Kolakovski: *Ima li istina bilo kakvu budućnost?*

Mihael Kalvo: *Izraelsko-palestinsko „rešenje sa dve države“*

Rafael Benlevi: *Da li neposredno predstoji rat sa Libanom?*

Džejk Valis Simons: *Izraelofobija (3)*

Narcisa Potežica: *Noa Tishby IZRAEL*

Alia Mundi

<https://istocnibiser.wixsite.com/ibis>
<http://aliamundimagazin.wixsite.com/aliamundi>

Ne zaboravite da otvorite
www.makabijada.com

http://balkansehara.com/prical_2017.html

Istraživački i dokumentacijski centar
www.cendo.hr

Lamed

List za radoznale

Redakcija - *Ivan L Ninić*

Adresa: Shlomo Hamelech 6/214226803

Netanya, Israel

Telefon: +972 9 882 6114

e-mail: ninic@bezeqint.net

<https://listzaradoznale.wixsite.com/lamed>

*Logo Lameda je rad slikarke
Simonide Perice Uth iz Vašingtona*